

Passeli kaupunki kaikille

Rakennetun ympäristön
esteettömyysstrategia ja
toimintaohjelma 2020

06/2009

ESIPUHE

Kaupunginhallituksen päätös 22.10.2007 käynnisti esteettömyysstrategian laatimisen. Tehtävänä oli laatia rakennettua ympäristöä koskeva strategiatason suunnitelma, jossa käsitellään ensisijaisesti kaupungin yleisiä alueita ja julkisia palvelurakennuksia, mutta otetaan kantaa myös yleisemmin asumisen ja palvelurakennusten esteettömyydelle asetettaviin tavoitteisiin ja vaatimuksiin.

Oulun esteettömyysstrategian ja toimintasuunnitelman tavoitteena on määritellä miten kaupunki voi vaikuttaa esteettömän rakennetun ympäristön syntymiseen ja miten jatkossa voidaan toimia paremmin esteettömyyden edistämiseksi. Strategian tavoitteisiin tukeutuen voidaan tehdä esteettömyyskartoituksia ja laatia tarkempia suunnitelmia esteettömyyden edistämiseksi.

Strategiaa ja suunnitelmaa käytetään ohjaamaan Oulun kaupungin maankäytön, tilojen ja väylien suunnittelua.

Ohjausryhmään ovat kuuluneet

Timo Kenakkala,	apulaiskaupunginjohtaja, pj
Maarit Alikoski	Keskushallinto
Anna Haverinen	Sosiaali- ja terveystoimi
Timo Huusko	Vammaisneuvosto
Kyösti Kekkonen	Eläkeläistyön neuvottelukunta
Pentti Koistinen	Sosiaali- ja terveystoimi
Mervi Uusimäki	Liikuntavirasto
Jaana Valtanen	Nuorisoasiainkeskus
Risto Vuoria	Kulttuuritoimi
Matti Räinen,	(31.8.2008 asti) Tekninen keskus, Katu- ja viherpalvelut
Kari Parkkinen	Oulun Tilakeskus
Jari Heikkilä	Rakennusvalvontavirasto
Antti Määttä	Keskushallinto, Maankäytön strateginen ohjaus/yleiskaavoitus
Anne Olsbo	Tekninen keskus, Asemakaavoitus
Leena Olsbo-Rusanen	Tekninen keskus, Maa ja mittaus
Minna Soininen	Tekninen keskus, Katu- ja viherpalvelut
Jorma Heikkinen	Tekninen keskus, Katu- ja viherpalvelut
Tarja Jääskeläinen	Tiehallinto

Strategian sisällön koostamisesta on vastannut työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Matti Räinen 31.8.2008 asti ja Minna Soininen 1.9.2008 alkaen. Työryhmän jäseniä ovat olleet Jari Heikkilä, Jorma Heikkinen, Kari Parkkinen, Antti Määttä, Anne Olsbo, Leena Olsbo-Rusanen ja Mervi Uusimäki.

Työryhmän ja ohjausryhmän sihteerinä on toiminut SITO Oy, josta työhön ovat osallistuneet projektipäällikkönä Maija Krankka sekä Ulla-Kirsti Junttila, Marjut Kauppinen ja Kaisa Kettunen.

Työssä järjestettiin seminaari ja kävelykierros elokuussa 2008 ja strategialuonnoksesta esittelytilaisuus toukokuussa 2009. Strategiasuunnitelmasta on pyydetty lausunnot kaupungin hallintokunnilta ja keskeisiltä sidosryhmiltä.

Lausunnot saatiin seuraavilta tahoilta:

- Vammaisneuvosto
- Oulun eläkeläistyön neuvottelukunta
- Kynnys ry
- Tekninen lautakunta
- Liikelaitos Oulun Tilakeskus
- Rakennuslautakunta
- Liikuntalautakunta
- Nuorisosiainlautakunta
- Sosiaali- ja terveyslautakunta
- Opetuslautakunta
- Kulttuurilautakunta
- Oulun Teknisen liikelaitoksen johtokunta
- Oulun seudun ympäristötoimen liikelaitoksen johtokunta
- Pohjois-Pohjanmaan museo, korjausrakentamiskeskus
- VR-Yhtymä
- Oulunsuun alueen suuralueen yhteistyöryhmä
- Myllyojan suuralueen yhteistyöryhmä
- Lauri Louhivirta
- Ikääntymispoliittinen strategiatyöryhmä

Suunnitelmaluonnoksesta saadut lausunnot ja kommentit on otettu huomioon raportin viimeistelyssä.

Oulussa 2.6.2009

JOHDANTO

Rakennettu ympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja miellyttävä käyttää. Kun suunnittelussa huolehditaan erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeista, syntyy samalla kaikille soveltuvia rakennuksia ja ympäristöä. Tasa-arvon näkökulmasta rakennusten ja alueiden tulee olla myös niiden henkilöiden saavutettavissa, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Esteettömyysstrategia kohdistuu kaupungin vastuulla oleville alueille ja rakennuksiin. Kaupunki vastaa yleisten alueiden: katualueet, puistot ja muut yleiset alueet, ja kaupungin hallintokuntien käytössä olevien rakennusten rakenteellisesta ja toiminnallisesta esteettömyydestä. Kaupunki vastaa joukkoliikenteen pysäkeistä ja vaikuttaa myös joukkoliikennekaluston esteettömyyteen. Strategiatyön tavoitteena oli myös miettiä keinoja ja toimenpiteitä, joilla yksityisten omistamille ja hallinnoimille rakennuksille ja alueille voidaan lisätä ympäristön esteettömyyttä ja turvallisuutta.

Lait ja säädökset määrittelevät vaatimuksia rakennusten ja yleisten alueiden esteettömyydelle. Palvelu- ja liikerakennuksia, asuntoja sekä niiden piha-alueita koskevat määräykset ja ohjeet ovat 2000 -luvulla kehittyneet siten, että ne asettavat aikaisempaa suurempia vaatimuksia esteettömyydelle. Vaatimukset katujen ja muiden yleisten alueiden esteettömyysominaisuuksista eivät ole yhtä täsmällisiä ja siksi onkin tarvittu ohjeistusta niiden suunnitteluun.

Esteettömyyden kokonaisvaltainen kehittäminen edellyttää selkeää tavoitteiden asettelua, hyvää suunnittelua, koordinoitua ja monen tahon yhteistyötä. Esteettömyys on saatava osaksi jokapäiväistä toimintaa kaikilla toiminta-, suunnittelu- ja toteutusasteilla.

Lakien, asetusten ja rakentamismääräysten perusteella esteettömyyden tulisi uudisrakentamisessa toteutua hyvin. Rakentamismääräykset eivät kuitenkaan koske kaikkea korjausrakentamista, joten vanhassa rakennuskannassa ongelmat pysyvät ellei tehdä päätöstä esteettömyyden vaatimusten ulottamisesta myös korjausrakentamiseen. Oulun kaupungissa tavoitteena on kaiken rakentamisen esteettömyys. Tämä kuvaa yleistä tahtotilaa. Kaupungilla on monia sopimusteknisiä ja suunnittelun ohjaukseen liittyviä keinoja sekä kannustinmahdollisuuksia myös määräystasoa paremman esteettömyyden saavuttamiseksi.

Työssä on määritetty tavoitteet, toimenpiteet ja vastuut esteettömyyden pitkän tähtäimen kehittämiseksi Oulussa. Työn alkuvaiheessa selvitettiin esteettömyyden nykytilaa hallintokuntien työssä ja aikaisemmissa suunnitelmissa ja selvityksissä. Työssä haastateltiin Kynnys ry:n, Pohjois-Pohjanmaan näkövammaiset ry:n ja Oulun eläkeläistyön neuvottelukunnan jäseniä. Asukkaiden mielipiteitä selvitettiin asukaskyselyllä. Lisäksi kaupungin ydinkeskustassa tehtiin esteettömyyskierron ja kaupungin päättäjille, suunnittelijoille ja sidosryhmille järjestettiin seminaari. Työn luonnosvaiheessa järjestettiin strategian esittelytilaisuus, jossa oli mahdollisuus kysyä strategiasta ja kommentoida sen sisältöä.

Esteettömyysstrategiaraporttiin on koottu kolme osaa; lähtökohdat, strategia sekä toimintaohjelma esteettömyyden toteuttamiseksi Oulussa vuoteen 2020 mennessä. Tavoite edellyttää, että normaalin perusparantamisen sekä vuosittaisen kunnostuksen yhteydessä tehtävien parannusten lisäksi varataan resursseja vanhojen asuinalueiden esteettömyyden kehittämiseen eri hallintokuntien ja liikelaitosten välisenä yhteistyönä.

Sisältö

1	LÄHTÖKOHDAT	7
1.1	Kaupunkistrategia 2005–2015	7
1.2	Mitä on esteettömyys	7
1.3	Esteettömyyttä koskeva lainsäädäntö ja ohjeet.....	10
1.4	Esteettömyyden nykytila Oulussa	13
1.5	Rakennetun ympäristön esteettömyyteen vaikuttavat tahot Oulun kaupungin organisaatiossa.....	16
2	ESTEETTÖMYYSSTRATEGIA	20
2.1	Visio	20
2.2	Strategiset päämäärät	20
2.3	Vaatimukset esteettömyydelle	20
2.3.1	Esteettömyyden eri tasot.....	20
2.3.2	Tavallista suuremmat esteettömyysvaatimukset	23
2.3.3	Esteetön sisäänkäynti.....	24
3	TOIMINTAOHJELMA	25
3.1	Toimintaohjelman sisältö	25
3.2	Ohjeiden käyttöönotto ja laatiminen	25
3.2.1	Rakennukset ja niiden piha-alueet	25
3.2.2	Katu-, puisto- ja piha-alueiden suunnittelu- ja ylläpito-ohjeet.....	26
3.3	Esteettömyysasiat suunnitteluprosessissa	29
3.3.1	Yleiskaava.....	29
3.3.2	Asemakaava, liikenteen ja ympäristön yleissuunnitteluvaihe	30
3.3.3	Esteettömyys Tilakeskuksen suunnitteluprosessissa	31
3.4	Asumisen esteettömyyden ja yksityisen rakentamisen esteettömyyden edistäminen.....	32
3.5	Joukkoliikenteen esteettömyys	33
3.6	Esteettömyysprojekti ajalle 2010–2020	35
3.6.1	Esteettömyyden kehittäminen vanhoilla asuinalueilla ja erilliskohteissa.....	35
3.6.2	Esteettömyyden tarpeen arviointi	35
3.6.3	Alueelliset esteettömyyssuunnitelmat	35
3.6.4	Esteettömyyden kehittämisalueet vuosina 2010–2015	36
3.6.5	Erilliskohteiden parantaminen	37
3.6.6	Organisointi ja rahoitus	38
3.6.7	Seuranta ja väliarviointi	40
3.7	Osaamisen, yhteistyön ja käyttäjäkeskeisyyden kehittäminen.....	41
3.7.1	Esteettömyyden yhdyshenkilöt.....	41
3.7.2	Esteettömyyskoulutuksen järjestäminen.....	41
3.7.3	Vuorovaikutteisuuden ja käyttäjäkeskeisyyden lisääminen	42
4	YHTEENVETO	44

1 LÄHTÖKOHDAT

1.1 Kaupunkistrategia 2005–2015

Oulun kaupunkistrategia määrittää kaupungin kehittämisen suuntaviivat lähivuosille. Kaupungin visio on:

Oulu on pohjoisen Euroopan elinvoimaisin kaupunkiyhteisö, jossa on asukkaiden tarpeista lähtevät Suomen kehittyneimmät palvelut ja tasapainoinen talous.

Oulu on ihmisten ja yritysten maailmanlaajuisesti verkostoitunut kaupunki, joka muodostaa huippuosaamiseen perustuvan innovaatioympäristön eri toimijoille. Oulu on kansainvälinen, monikulttuurinen, suvaitsevainen ja viihtyisä kaupunki.

Vammaispoliittinen ohjelma 2007

Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on edistää vammaisten oululaisten itsenäistä elämää ja turvata heidän mahdollisuutensa osallistua tasavertaisina kuntalaisena yhteiskunnan toimintaan.

Ikäntymispoliittinen ohjelma

Kaupunki on aloittanut ikäntymispoliittisen strategian valmistelun Sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2008 antaman Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen mukaisesti. Strategia tehdään osaksi Oulun kaupunkistrategiaa ajatuksella "koko kunta ikääntyneen asialla".

1.2 Mitä on esteettömyys

Esteettömyydellä tässä työssä tarkoitetaan fyysisen ympäristön toteuttamista kaikille soveltuvana. Rakennettu ympäristö, apuvälineet ja ihmisten toiminta luovat esteettömät toimintamahdollisuudet. Hyvällä palvelulla voidaan paikata fyysisen ympäristön puutteita.

Rakennetun ympäristön esteettömyys on:

- palvelujen saavutettavuutta eli palveluja lähietäisyydellä ja toimivia joukkoliikenneyhteyksiä julkisiin palveluihin
- helppoa pääsyä rakennuksiin, toimimista ja asumista niissä
- turvallista, miellyttävää ja vaivatonta liikkumista ja toimimista kaduilla, toreilla ja puistoissa, pihilla ja leikkipaikoilla
- portaatonta siirtymistä paikasta toiseen ja liikennevälineisiin
- hyvää kuuntelu-ympäristöä
- valaistusratkaisuja, joiden avulla kulkuväylät, sisäänkäynnit, portaat ja luiskat hahmottuvat luotettavasti, valaistusta jossa valonlähteet toistavat värejä hyvin mutta ratkaisut eivät aiheuta häikäisyä
- selkeitä ohjeita ja opasteita
- visuaalisesti selkeää ja helposti hahmotettavaa ympäristöä
- parempaa ympäristöä kaikille.

Esteettömyys edistää monia yhteiskunnallisia tavoitteita, kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoisuutta, itsenäistä ja omatoimista selviytymistä, kestävästä kehitystä ja kaikille soveltuvan, paremman elinympäristön suunnittelua. Kaikilla henkilöillä tulee olla tasavertainen oikeus ja mahdollisuus liikkua. Esteettömyyden kehittämisellä varaudutaan väestön ikääntymiseen ja turvataan myös liikenteen turvallisuus ja toimivuus.

Kaikkien kaupunkilaisten tulee voida asua, päästä töihin, kouluun, päiväkotiin, kirjastoon, terveyskeskukseen, liikuntapaikkaan, kauppaan ja muihin palveluihin esteettömästi ja turvallisesti eri vuoden- ja vuorokauden aikoina. Esimerkiksi talvikunnossapidon tarkoituksena on varmistaa kaupungin perustoimivuus myös talviaikaan. Seuraavassa taulukossa kuvatut ongelmat havainnollistavat esteitä kaupunkiympäristössä.

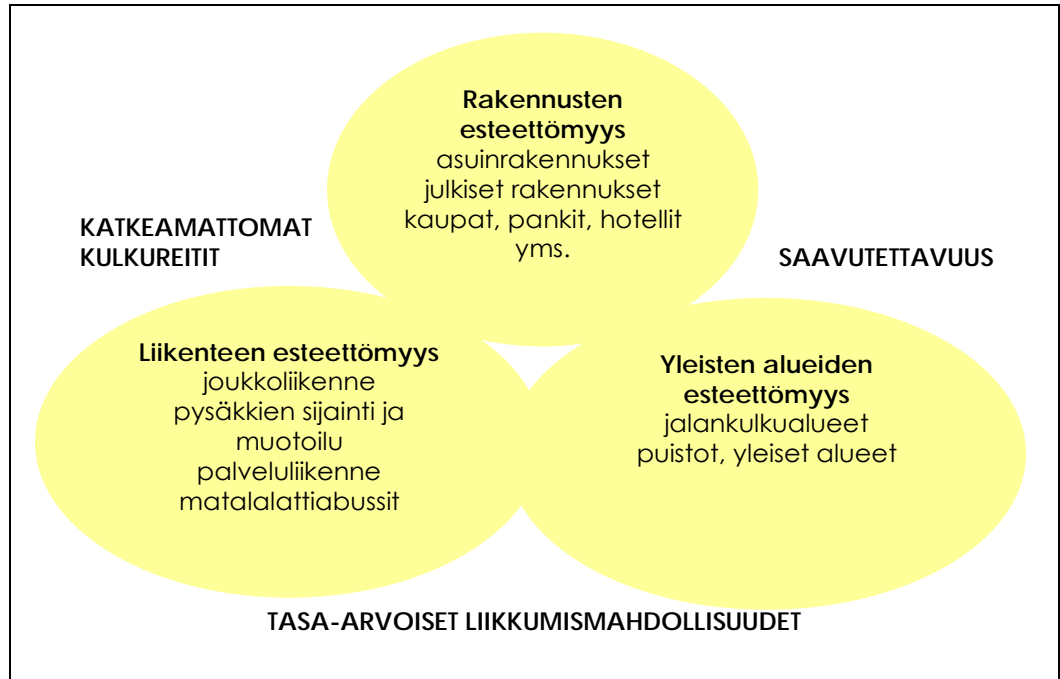
Taulukko 1 Keskeiset liikkumisongelmat ¹

Liikkumisongelmat	
Tasoero-ongelma on vaikein liikkumisesteisten ongelma.	Sitä voidaan helpottaa järjestämällä sekä sisä- että ulkotiloissa tasaisia portaattomia ja kynnyksettömiä kulkuyhteyksiä sekä rakentamalla hissejä ja loivia luiskia.
Tilantarveongelma koskettaa erityisesti pyörätuolin käyttäjiä ja lastenvaunujen kanssa liikkujia.	Kulkuväylät, luiskat, hissit, oviaukot, wc-tilat jne. tulee mitoittaa riittävän väljiksi.
Etäisyysongelma korostuu voimien heiketessä ja kantamusten kanssa liikuttaessa.	Kulkuetäisyydet tulee suunniteltava lyhyiksi ja kulkureiteille on järjestettävä levähdysmahdollisuuksia.
Orientoitumisongelma häiritsee etenkin näkövammaisia.	Ongelmaa helpottavat selkeä kulkuväylien suunnittelu, oikein valitut materiaalit ja värit sekä hyvät opasteet ja äänimerkit.
Tasapaino-ongelma korostuu portaissa ja luiskissa sekä liikennevälineissä.	Kulkuväylien luistamattomat pintamateriaalit, liukauden torjunta sekä käsijohteet ja tukitangot helpottavat ongelmaa.
Ulottumisongelma koskee lapsia, lyhytkasvuisia ja pyörätuolin käyttäjiä.	Eriaiset käyttöpainikkeet, automaattit ja palvelutiskit on suunniteltava kaikkien käytettäväksi.
Voimattomuusongelma ilmenee tyypillisesti raskaita ovia avattaessa. Se liittyy usein ikään tai sairauteen.	Ratkaisuna on kevyttöimisten heloitusten ja ovenaukaisulaitteiden käyttö.
Monimutkaisuusongelma liittyy erityisesti erilaisten laitteiden ja automaattien käyttöön tai informaation sisältöön. Erityisesti se vaikeuttaa näkövammaisten toimintaa.	Tuotteiden hyvä käytettävyys ja sitä täydentävä opastus ja henkilökohtainen neuvonta palvelevat myös laitteiden käyttöön tottumattomia.
Turvallisuusongelma liittyy mm. portaisiin, kulkuteillä oleviin esteisiin, työmaakaivantoihin ja suojateiden johdattavuuteen. Erityisesti ne ovat ongelma näkövammaisille.	Tilat ja kulkuväylät on suunniteltava huolellisesti, valaistava riittävästi ja mahdolliset vaaranpaikat on merkittävä hyvin.
Allergiaa aiheuttavat tekijät ja hengitysilman epäpuhtaudet voivat rajoittaa tai hankaloittaa allergiasta tai hengityselinten sairauksista kärsivien ihmisten liikkumista.	Yleisimpiä ongelmia ovat eläinallergeenit ja tupakan jäämät liikennevälineissä sekä keväinen katupöly jalankulkuympäristössä
Tasa-arvo-ongelma syntyy, kun ympäristö tai palvelu asettaa käyttäjänsä eriarvoiseen asemaan.	Ratkaisut ovat paitsi rakenteisiin ja suunnitteluun, myös palvelukulttuuriin liittyviä.

¹ Kohti esteetöntä liikkumista, Liikenne- ja viestintäministeriön esteettömyysstrategia. Liikenne- ja viestintäministeriö. Ohjelmia ja strategioita 2/2003

Esteetön kaupunkiympäristö koostuu kolmesta eri alueesta: yleisten alueiden, liikenteen ja rakennusten esteettömyydestä. Kaupungin katu-, tori- ja puistoalueiden tulee olla kaikkien käyttäjien liikkumiseen soveltuvia; kulkureittien tulee olla katkeamattomia ja rakennusten saavutettavia ja käytettäviä. Koko ketjun yleisten alueiden, julkisen liikenteen pysäkin tai auton pysäköintipaikan ja rakennuksen pihan kautta asiointipaikkaan tulee olla esteetön.

Kuva 1 Esteetön kaupunkiympäristön periaatteet ²

Esteettömyys laajempänä käsitteenä

Passeli kaupunki kaikille -strategia on rajattu koskemaan fyysistä esteettömyyttä.

Kun puhutaan sekä esteettömyydestä että saavutettavuudesta (accessibility), kattaa asia kaiken esteettömyyden liittyvän. Saavutettavuudella tarkoitetaan muun muassa palveluiden ja tuotteiden saatavuutta sekä tiedonsaantia. Tärkeää on, miten toimintojen ja tuotteiden suunnittelussa osataan huomioida erilaisten käyttäjäryhmien tarpeet.

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat siis laaja kokonaisuus, mikä tarkoittaa myös kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Se tarkoittaa palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

² Helsinki kaikille. Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelma ajalle 2005–2010. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2005:7.

1.3 Esteettömyyttä koskeva lainsäädäntö ja ohjeet

Suomen perustuslaki II luku Perusoikeudet

- **6 § Yhdenvertaisuus.** Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveyden, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.
- **20§ Vastuu ympäristöstä.** Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL 2000) ja asetus (MRA 2000)

- Laki 1 §, sosiaalisesti kestävä kehitys näkökulma liittyy ihmisen perustarpeiden tyydyttämiseen ja hyvinvoinnin tasapuoliseen jakautumiseen sekä sosiaaliseen toimivuuteen. Sosiaalisen kestävä kehitys osalta korostuvat erityisesti terveydelliset kysymykset ja eri väestöryhmien tarpeiden huomioon ottaminen.
- Laki 5 §, alueiden käytön suunnittelun tavoitteet perustuvat vuorovaikutteisen suunnittelun edistämiseen ja riittävään vaikutusten arviointiin; turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luominen, liikenteen tarkoituksenmukainen järjestäminen sekä erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksien turvaaminen.
- Asetuksen 53 §:ssä todetaan liikkumisesteettömästä rakentamisesta mm.: "Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut."
- Lain 167 § 2 momentissa todetaan: "Kunnan määräämä viranomainen valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitettut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina."

Oulun kaupungin rakennusjärjestys, hyväksytty kaupunginvaltuustossa 26.11.2001 §134, voimaantulo 1.1.2002,

www.ouka.fi/johtosaannot/rakennusjarjestys.htm

- Täydentää lakeja, asetuksia ja oikeusvaikutteisissa kaavoissa tai Suomen rakentamismääräyskokoelmassa olevia säädöksiä minkälaista maankäytön ja rakentamisen pitäisi olla.
- Rakennusjärjestyksellä edistetään suunnitelmallista ja hyvää rakentamista ja elinympäristöä.
- Sisältää yleisiä määräyksiä, määräyksiä rakentamisesta asemakaava-alueen ulkopuolella, rakennuksen rakentamisesta, työmaista, pihamaan rakentamisesta, rakennuksen elinkaaresta, julkisesta kaupunkitilasta, rakennetun ympäristön hoidosta ja valvonnasta sekä yhdyskuntateknisestä huollosta.

Ympäristöministeriö, Suomen rakentamismääräyskokoelma

- F1 Esteetön rakennus, Määräykset ja ohjeet 2005
- F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus, Määräykset ja ohjeet 2001
- G1 Asuntosuunnittelu, Määräykset 2005

Edellä esitetyt lainsäädäntöön ja rakentamismääräyskokoelmaan kirjatut vaatimukset edellyttävät kunnilta ja muilta julkisen ympäristön suunnittelusta ja rakentamisesta vastaavilta tahoilta aiempaa suurempia vaatimuksia ympäristön esteettömyystavoitteiden huomioon ottamiseksi kaikkien julkisten alueiden ja rakennusten suunnittelussa, rakentamisessa ja kunnossapidossa.

Helsingin kaupunki on laatinut tulkinnat F1 ja G1 määräyksistä, esteetön asuinrakennus. Tulkinnat löytyvät www.rakvv.hel.fi/asiakasohjeet → ohjeet → Esteettömyys.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 1371/2007 rautatieliikenteen matkustajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Asetuksessa otetaan kantaa mm. palvelujen saatavuuteen vammaisten ja liikuntarajoitteisten näkökulmasta.

Liikenne- ja viestintäministeriön esteettömyysstrategia (2003). Lähtökohtina ovat sosiaalisen tasa-arvon edistäminen ja syrjimättömyyden periaate, varautuminen väestön ikääntymiseen, liikennejärjestelmän toimivuus ja turvallisuus sekä joukkoliikenteen laadun parantaminen. Strategian pääkohtia ovat:

- Oikeus ja mahdollisuus liikkua.
- Esteettömän ympäristön tarve kasvaa.
- Toimivat ratkaisut palvelevat kaikkia.
- Tavoitteena kaikille soveltuva liikennejärjestelmä.
- Yhteistyö ja yhteinen vastuu liikennejärjestelmän esteettömyydestä.

Joukkoliikenteen esteettömyys Oulun kaupungin keskustassa (OUJEE), 2006. Työssä selvitettiin Oulun keskustan katu ympäristön ja joukkoliikenteen kehittämistoimenpiteiden vaikutuksia esteettömyyteen. Työssä selvitettiin myös suunnittelukäytäntöjä ja sidosryhmäyhteistyötä esteettömyyden varmistamiseksi kaupungin suunnitteluhankkeissa.

Opetusministeriön liikuntapaikkajulkaisu

- **63, Esteettömät liikuntatilat.** Opaskirja antaa ohjeita ja neuvoja sekä periaatteellisia ja yksityiskohtaisia ratkaisumalleja liikkumisesteettömien ja toimintaesteettömien sisätilojen toteuttamiseksi. Eri liikuntalajien suorituspaikoista on annettu suunnitteluohjeet.
- **93, Esteetön luontoliikunta.** Julkaisun tarkastelun kohteena ovat lähiliikunta-alueiden ja virkistys- ja retkeily-ympäristöjen toimiva mitoitus, käyttömukavuus ja turvallisuus. Se antaa ohjeita esteettömän luontoliikunnan suunnitteluun ja toteutukseen.
- **83, Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku.** Oppaan tarkoituksena on määrittellä yleiset toimintamallit, laatukriteerit ja tavoitteet esteettömiä perhepuistoja ja liikuntapolkuja varten, sekä innostaa rakentamaan niitä.

Invalidiliiton esteettömyysprojekti (www.esteeton.fi)

- Projekti on internetissä sijaitseva esteettömyystiedon keskus. Verkkosivu palvelee erityisesti suunnittelun ja rakentamisen ammattisia ja paikallistoimijoita, mutta myös kuluttajat löytävät sivuilta hyödyllistä tietoa esteettömästä asumisesta.
- Verkkosivulta löytyy tietoa ja työkaluja esteettömään rakentamiseen ja asumiseen sekä liikkumiseen. Tieto-osio sisältää runsaasti

käytännönläheisiä ohjeita kuvineen, tietoa lainsäädännöstä sekä laajan listan teemaa käsittelevistä julkaisuista.

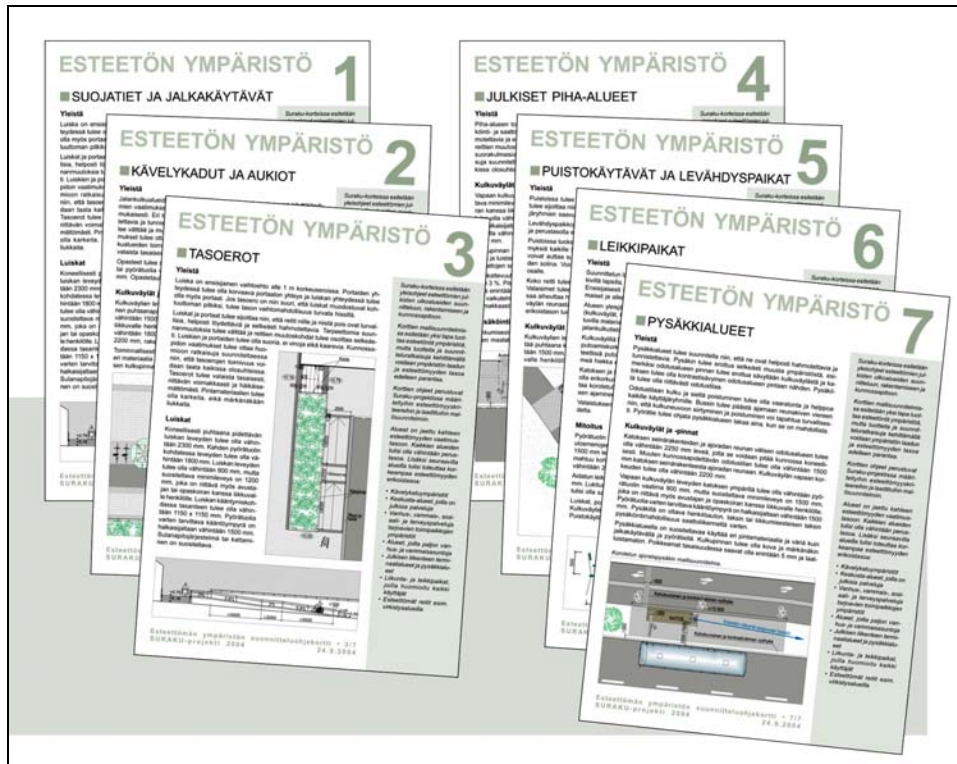
- Tarjolla on myös ajankohtaisia esteettömyyden rakentamiseen liittyviä uutisia sekä esteettömyystapahtumien kalenteri.

Seuraavat ohjeet ja projektit koskevat rakennusten ja piha-alueiden esteettömyyden edistämistä.

- Esteetön rakennus ja ympäristö, Rakennustieto suunnitteluopas
- Esteetön asuinrakennus, 2003, Maija Könkkölä
- Julkisten rakennusten liikkumisesteiden poistaminen, Maija Könkkölä
- Suunnittele ja rakenna kaikille, Invalidiliitto, ohjeita liikunta- ja toimimisesteiden poistamiseksi.

Oulun kaupungin omia ohjeita/selvityksiä rakennussuunnittelusta ovat:

- Oulun kaupungin rakennusjärjestys, Rakennuksen elinkaari
- Oulun Tilakeskuksen suunnitteluohjeisto,
- Ullakkorakentamisohje (luonnos)
- Hissiselvitys 2002

Kuva 2 SuRaKu -ohjekortteja

SuRaKu, Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla, 2004. SuRaKu-projekti toteutettiin Helsingin, Espoon, Joensuun, Tampereen, Turun ja Vantaan kaupunkien yhteistyönä. Yhteisesti sovituista esteettömyyteen liittyvistä periaatteista ja toteutusratkaisuista olivat kaupunkien kanssa sopimassa mm. Invalidiliitto ry, Näkövammaisten keskusliitto ry, Kuulonhuoltoliitto ry ja Vanhustyön keskusliitto ry.

Järjestöt ovat hyväksyneet ohjeiston. Projektin tavoitteena oli luoda ohjeisto, joka toimii julkisten katu-, viher- ja pihaluokien suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeena niiden esteettömyyden turvaamiseksi. Ohjeisto koostuu kahdesta osasta: esteettömyyskriteeristö, jonka avulla ulkoilmojen esteettömyyttä voidaan arvioida ja ohjeistaa sekä mallisuunnitelmiin perustuvat ohjekortit erilaisille ulkoalueille. SuRaKu -ohjeisto perustuu mukana olevien kaupunkien eri tulos- ja toimintayksiköiden ja eri vammaisjärjestöjen laajaan yhteistyöhön. Ohjeisto on vammaisjärjestöjen hyväksymä.

Katualueita koskevat tyyppiirustukset 2007. Uudet tyyppiirustukset on laadittu Espoon ja Helsingin kaupunkien yhteistyönä niin, että ne edistävät yhtenäisten esteettömyysperiaatteiden mukaisia toteutusratkaisuja molemmissa kaupungeissa. Tämä helpottaa useiden käyttäjien toimimista kaupunkien alueilla.

Kaupunki kaikille aisteille – moninaisuus ja saavutettavuus rakennetussa ympäristössä. Jukka Jokineimi, väitöstutkimus, Teknillinen korkeakoulu, 2007.

1.4 Esteettömyyden nykytila Oulussa

Oulun rakennetun ympäristön esteet ovat tyyppisiä kaupunkirakenteessa esiintyviä ongelmia. Korkeat reunakivet, portaat, hankalat pintamateriaalit, paikoin heikko katujen valaistus, puutteellisesti merkityt katutyöt ja virheellisesti sijoitetut mainostelineet vaikeuttavat erityisesti liikkumisesteisten, vammaisten, vanhusten ja pienten lasten kanssa liikkuvien kulkua. Ongelmia aiheuttavat myös muun muassa joukkoliikenteen äänikuulutusten puuttuminen, liian pienet tekstit joukkoliikenteen opasteissa, bussien numeroissa, värikontrastien puute ja joidenkin virastojen sokkeloisuus. Talvisin lumikinosten kasaaminen invapaikoille tai totutuille jalankulkureiteille aiheuttaa ongelmia. Maaston suurista korkeuseroista johtuvia ongelmia ei Oulussa tasaisuuden ansiosta juuri esiinny. Suurimmat korkeuserot ovat Ylikiimingin kirkonkylällä. Oulusta puuttuu Vammaisneuvoston mukaan esteettömät ulkoilureitit.

Keskusta-alueella esteettömyysongelmia aiheuttaa perinteinen kaupunkirakenne, jossa katutaso liiketilat ja asuinrakennusten sisäänkäynnit avautuvat kadulle portaiden välityksellä. Vanhoissa rakennuksissa ongelmia on eniten ja usein ne ovat vaikeasti korjattavia. Tyyppisiä vanhojen liikerakennusten ja myymälöiden ongelmia ovat sisäänkäynnin suuret tasoerot, raskaat ovet ja ahtaat kulkuväylät. Tasoero-ongelmaa ei voida yleensä ratkaista jalkakäytävillä sijoittuvilla ulkopuolisilla luiskilla, koska ne haittaavat liikumista ja katujen ylläpitoa. Keskusta-alueen esteettömyyttä ovat parantaneet jo toteutetut, yhtenäiset, julkiselle jalankululle avatut korttelialueet.

Kuva 3 Esteettömyyskävelykierroksella elokuussa 2008.

Tavoitteena oli selvittää käytännössä Oulun keskeisten jalankulkualueiden ja reittien esteettömyyttä eri käyttäjäryhmien kannalta. Reittinä oli rautatieasema-Hallituskatu-Otto Karhin puisto-Pakkahuoneenkatu-Rotuaari välillä Pakkahuoneenkatu Saaristonkatu-Saaristonkatu-Torikatu-Pakkahuoneenkatu-pääkirjasto. Kierroksella todettiin mm. puutteet kauppojen ja palvelupaikkojen sisäänpääsyssä, tehdyissä luiskissa ja palvelutiskiä korkeuksissa sekä keskusteltiin mm. katumateriaaleista ja vesikourutilästä näkövammaisten kannalta. Sähköpyörätuolilla pääsee Oulun keskustassa mm. Stockmannille, Pukumieheen ja Haloselle.

Oulun vammaispoliittisen ohjelman mukaan julkisessa ja kaupallisessa uudisrakentamisessa on esteettömyysasiat nykyisin huomioitu suhteellisen hyvin. Virheet ovat useimmiten yksityiskohdissa: sisäänkäynnin toimimattomuudessa, liian korkeissa kynnyksissä, liukkaissa lattiamateriaaleissa tai näkö- ja kuulovammaisten kannalta tärkeiden asioiden unohtamisessa.

Vanhoissa julkisissa rakennuksissa, kuten kouluissa perusongelmana ovat usein lukuisat, eri puolilla rakennusta olevat tasoerot. Peruskorjauksella päästään useimmiten tyydyttävään lopputulokseen, mutta monesti esimerkiksi liikuntaesteiselle soveltuva sisäänkäynti on vaikeasti löydettävissä, kun se sijaitsee aivan muualla kuin rakennuksen pääsisäänkäynti. Kulttuuripalvelujen ongelmia Vammaisneuvoston mukaan ovat muun muassa kaupunginteatterin Pieni Näyttämö ja Vinttikamari, Suuren Näyttämön induktionlaitteet, Madetojen salin parvitiilat sekä pyörätuolipaikkojen vähäisyys tai puuttumien monissa saleissa.

Ikääntymispoliittisen strategian valmistelun yhteydessä on tullut esille toive ikäihmisille soveltuvista kävelyreiteistä, joiden varrella olisi levähdyspaikkoja. Penkkejä kaivataan läpi vuoden ja yleisiä WC:itä tarvittaisiin lisää. Leikkipuistoja toivotaan suunniteltavan myös ikäihmisten näkökulmasta. Asuinalueilla ongelmana pidetään lumenaurauksen jälkeen syntyviä palteita, jotka jäävät teiden liittyymiin ikäihmisten kolattavaksi. Ikäihmistet tarvitsevat kevyen liikenteen liikennelavalloissa riittävästi aikaa kadun ylitykseen. Kevyen liikenteenväylille toivotaan nopeusrajoitusta. Polkupyöräily jalkakäytävillä aiheuttaa ongelmia. Myös sosiaaliseen turvallisuuden tunteeseen ja valaistukseen tulisi suunnittelussa kiinnittää huomiota. Turvallisuudentunne voi eri ikäpolvilla ja sukupuolilla syntyä erilaisista asioista. Ikäihmisiä haittaavat erityisesti liukkaus, lumipalteet, kivet, katupöly, kynnykset, kivetykset ja pintojen epätasaisuus. Vanhuksille ja liikuntavammaisille jopa parin, kolmen millimetrin epätasaisuus ja tasoerot ovat merkitseviä.

Kaukovainio-Höyhtyä, esteetöntä elämää -lähiöuudistushanke oli mukana valtakunnallisessa lähiöuudistus 2000 -ohjelmassa, jossa kehitettiin elinkaariasumisen mahdollistavaa esteettömyyttä. Hankkeen aikana alueella toteutettiin katu ympäristön, palvelurakennusten ja otoksena asuinrakennusten esteettömyyskartoitus. Osana hanketta aloitettiin myös hissi projekti. Hissiselvityksen 2002 mukaan Oulussa oli 560 hissitöntä asuinkerrostaloa, joissa asuu yli 30 % kerrostaloissa asuvien kokonaismäärästä. Hissirakentamisen edistämiseksi kaupunki on myöntänyt vuodesta 2002 lähtien kuntakohtaista avustusta vuosittain noin 10 uuden hissien rakentamiseen.

Yleisten alueiden esteettömyyttä on erillisenä aiheena Teknisessä keskuksessa tarkasteltu vuonna 2006 Oulun keskustaan kohdentuneessa joukkoliikenteen esteettömyysprojektissa. Vuonna 2007 laadittiin esteettömyyskartoitus Caritas-kodin ympäristössä. Ongelmakohteita korjattiin raportin toimenpide-ehdotusten perusteella.

Hallintokuntien haastattelujen perusteella erilaisten esteettömyyden suunnitteluohjeiden ja -käytäntöjen tuntemisessa ja soveltamisessa on hallintokuntakohtaisia eroja. Esteettömyysasioiden hoitoa ja vastuutusta ei ole kaikissa hallintokunnissa ja yksiköissä järjestetty. Poikkihallinnollista, hyvää yhteistyötä on tehty mm. lähidemokratiaprojekteissa, mutta sen jälkeen esteettömyystyö on ollut pääosin hallintokuntakohtaista. Kaupungin omien

suunnitteluorganisaatioiden ohentamisen vuoksi suunnitelmia tilataan yksityiseltä sektorilta entistä enemmän. Kaupungin ohjeistus esteettömyyden huomioon ottamiseksi ulkopuolisessa suunnittelussa on vielä osittaista.

Kaupungin hallintokuntien ja yksiköiden sekä vammaisjärjestöjen välinen yhteistyö toteutuu nykyisin pääosin vammaisneuvoston kautta. Vammaisneuvosto toimii lausunnonantajana Tilakeskuksen rakennuttamissa uudisrakennushankkeissa. Rakennusvalvontavirasto vaatii rakennuslupamenettelyn yhteydessä vammaisneuvoston lausunnon etenkin liikerakennusten suunnitelmista. Vammaisneuvoston käsittelyyn on viety julkiset uudisrakennukset ja tärkeimmät korjausrakentamiskohteet kuten esimerkiksi kaupungintalon korjaus. Liikerakentamisessa suurimmat hankkeet; muun muassa liikekeskukset, hotellit, elokuvakeskus, on viety vammaisneuvoston käsittelyyn.

Vammaisneuvosto haluaa yhteistyöt lisättävän suunnittelun kaikissa vaiheissa ja kaikilla suunnittelun tasoilla. Lisäksi suunnitelmia tulisi tuoda nykyistä aikaisemmassa suunnitteluvaiheissa ja varata käsittelyyn riittävästi aikaa. Järjestöjen haastatteluissa kävi ilmi, että järjestöt toivovat aikaisempaa aktiivisempaa ja laajempaa yhteistyötä kaupungin tekemän suunnittelun ja toteutuksen kanssa. Järjestöillä on halu ja valmius osallistua tärkeisiin hankkeisiin ja projekteihin jo suunnitteluvaiheessa.

Järjestöjen haastatteluissa kävi myös ilmi, että kaupungin tiedottaminen ei ole vielä täysin esteetöntä. Tiedon jakamisen määrää toivottiin myös lisättäväksi. Asukaskyselyssä saatujen mielipiteiden ja kaupungin keskustassa tehdyn esteettömyyskierroksen perusteella katurakenteissa aiheuttavat eniten esteettömyysongelmia korkeat reunakivet sekä noppakivipäällysteiset kadut. Levähdyspenkkejä kaivataan lisää sekä keskeisten katujen varsille että puistoihin, jotta ikäihmiset voivat välillä levähtää asiointimatkoillaan. Raskaat ovet ja ahtaat tuulikaapit niin asuinrakennuksissa kuin palvelu- ja liikerakennuksissa aiheuttavat ongelmia vanhuksille, lapsille sekä lastenvaunujen kanssa tai rollaattorien tai pyörätuolin avulla liikkuville.

1.5 Rakennetun ympäristön esteettömyyteen vaikuttavat tahot Oulun kaupungin organisaatiossa

Oulun kaupungin keskushallinnon tehtävänä on kaupungin strategisen johtamisen tukeminen. Keskushallinnon vastuuseen kuluva muun muassa kaupunkistrategia ja liiketoiminta, palvelurakenteet, yleiskaavoitus ja maankäytön yleispiirteinen ohjaus eli yleiskaavan laatiminen sekä maankäytön toteuttamisen ohjaus. Nämä vastuualueet vaikuttavat muun muassa palvelujen saavutettavuuteen ja siihen, että alueilla on lähipalveluja.

Oulun Tilakeskus hankkii ja ylläpitää Oulun kaupungin eri hallintoalojen toimitilat ja niiden piha-alueet. Se huolehtii kaupungin investointi- ja perusparannusohjelmiin sisältyvien kohteiden rakennuttamisesta, suunnittelusta sekä ylläpidosta. Tilakeskuksen pääasiakkaita ovat eri hallintokunnat; **keskushallinto, opetustoimi, sosiaali- ja terveystoimi, liikuntatoimi, kulttuuritoimi, nuorisotoimi, tekninen keskus sekä sisäiset liikelaitokset**. Valtaosa Tilakeskuksen suunnittelusta ja myös osa rakennuttamistehtävistä ostetaan yksityisiltä konsulttitoimistoilta. Käytännössä Tilakeskus siis huolehtii niistä rakennuksista,

joissa tarjotaan kuntalaisille palveluja (koulut, nuorisotalot, kuntosalit, terveyskeskukset tai kirjastot ym.)

Liikuntavirasto on sekä kuntalaisille liikuntapalveluja järjestävä että liikkumisen olosuhteita ja liikuntapaikkoja suunnitteleva, rakennuttava ja ylläpitävä hallintokunta. Se vaikuttaa osaltaan liikuntapalvelujen ja -paikkojen esteettömyyteen, saavutettavuuteen ja tasavertaiseen käytettävyyteen. Se vastaa muun muassa liikunnan ohjauspalveluista, liikuntalaitosten toiminnasta, pallokentistä, kuntoreiteistä, uimarannoista ja monipuolisista liikuntapaikoista. Liikuntalaitosten ja tilojen suunnittelussa ja rakennuttamisessa se tekee yhteistyötä Tilakeskuksen kanssa. Liikuntapalvelut ostetaan sisäisellä sopimusohjauksella ohjauspalveluilta tai seuroilta, joilta edellytetään esteettömyyden huomioimista vähintään tietyissä ryhmissä. Liikuntavirastosta on myös mahdollista lainata erityisliikuntavälineitä erityisryhmien liikkumisen mahdollistamiseksi. Liikuntapaikkojen ja -alueiden kunnossapito ostetaan kaupungin liikelaitokselta tai yksityisiltä urakoitsijoilta. Liikuntavirasto jakaa myös vuosittain tasa-arvopalkinnon, jonka yhtenä kriteerinä on liikuntapalvelujen tasa-arvoinen saavutettavuus

Teknisessä keskuksessa asemakaavoitus, katu- ja viherpalvelut sekä maa ja mittaus vaikuttavat kaupunkiympäristön suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon kautta palvelujen saavutettavuuteen ja yleisten alueiden esteettömyyteen. Maa ja mittauksessa esteettömyyteen vaikuttavia tehtäviä sisältyy pääasiassa **tontti- ja asumispalvelut** -yksikön toimintaan. Esteettömyyteen voidaan vaikuttaa tonttien luovutusehdoin, myönnettävillä korjaus- ja hissiavustuksilla sekä korjausneuvonnalla. Lisäksi yksikkö tekee yhteistyötä mm. sosiaali- ja terveystoimen kanssa vanhusten ja muiden erityisryhmien asumiseen liittyvissä hankkeissa. Suurin osa asemakaavojen, katujen ja viheralueiden suunnittelusta ja osa rakennuttamistehtävistä ostetaan yksityisiltä konsulteilta. Alueiden kunnossapito ostetaan joko kaupungin liikelaitoksilta tai yksityisiltä urakoitsijoilta.

Rakennusvalvonnalla on keskeinen rooli valvoa esteettömyyden toteutumista kaiken luvanvaraisen rakentamisen, rakennusten ja tonttien osalta. Rakennusvalvonta valvoo rakennettavien rakennusten, rakennelmien ja tonttien sekä muiden pitkäaikaisesti vaikuttavien ympäristöjärjestelyjen kaavan- ja lainmukaisuutta sekä laatua. Rakennusvalvonta ohjaa, neuvoo ja arvioi aktiivisesti rakentajien toimia.

Sosiaali- ja terveystoimi vastaa vammaispalvelujen ja ikäihmisten palvelujen järjestämisestä vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaan. Vammaisten ja vanhusten kotona asumista voidaan mahdollistaa tai sitä voidaan helpottaa asunnonmuutostöiden avulla. Lääkinnällisenä kuntoutuksena tehdään esimerkiksi pienimuotoisia kynnysten poistoja, kahvojen asennuksia ja sänkyjen korotuksia. Vammaispalvelulain mukaisina asunnonmuutostöinä tehdään esimerkiksi kulkuväylien kovetuksia ja levennyksiä, pyörätuoliluiskia, kynnysten madalluksia, poistoja ja luiskaamisia, wc:n, pesuhuoneen ja keittiön muutostöitä.

Sivakka-yhtymä Oy on Oulun suurin vuokranantaja. Sivakka-yhtymän vuokraamissa lähes seitsemässä tuhannessa asunnossa asuu yli 10 % oululaisista. Osa tuotannosta on rakennettu erityisesti vammaisille soveltuviksi. Sivakka tekee myös pienimuotoisia asunnonmuutostöitä kohteisiinsa

vammaisten asumisten mahdollistamiseksi. Laajamittaisemmin asuntokantaa kehitetään peruskorjausten yhteydessä.

Taulukko 2. Kaupungin hallintokuntien ja liikelaitosten osallistuminen esteettömän rakennetun ympäristön toteutumiseen

	Palvelu- rakennukset	Asuin- rakennukset	Yleiset alueet	Joukkoliikenne
Keskushallinto	(x)	(x)	(x)	(x)
• Yleiskaavoitus				
Tekninen keskus				
• Asemakaavoitus	x	x	x	x
• Katu- ja viherpalvelut			x	x
• Tontti- ja asumispalvelut	(x)	x		
Oulun Tilakeskus	x	(x)		
Rakennusvalvontavirasto	x	x	(x)	
Liikuntavirasto			x	
Tilakeskuksen asiakkaita				
Kulttuuritoimi	x			
Sosiaali- ja terveystoimi	x	x		x
Opetustoimi	x			
Nuorisotoimi	x			
Liikuntavirasto	x		x	
Keskushallinto	x			
Liikelaitokset	x			
Oulun kaupungin liikelaitoksia				
Oulun Sivakka -yhtymä Oy		x		
Oulun tekninen liikelaitos				
• Korjaus ja kunnossapitoyksikkö	x	x		
• Kiinteistöhoitoyksikkö	x			
• Ylläpitoyksikkö			x	
• Logistiikkayksikkö				x
Oulun Vesi			(x)	
Oulun Energia			(x)	

Oulun kaupungin palveluliikenteet järjestetään **sosiaali- ja terveystoimen, Oulun teknisen liikelaitoksen Logistiikkayksikön sekä teknisen keskuksen katu- ja viherpalvelujen yhteistyönä**. Tekninen keskus vastaa myös cityliikenteen hankinnasta ja sen laatuvaatimuksista esteettömyyden suhteen. Oulun paikallisliikenteen kaluston esteettömyyden kehittyminen on yksityisten liikenteenharjoittajien hallinnassa. Teknisen keskuksen Katu- ja viherpalvelut osallistuu joukkoliikenteen informaation tuottamiseen.

Teknisen liikelaitoksen Logistiikkayksikkö tarjoaa kuljetuksia koskevia palveluja kaikille virastoille ja laitoksille Oulun kaupungin ympäristökuntien ja Oulun Seudun koulutuskuntayhtymän toimialueella. Se hoitaa lakisääteisiä

henkilökuljetuksia kuten oppilas- ja tilausajoja. Siltä hankitaan ikääntyneiden ja liikuntarajoitteisten joukkoliikenne: matkojenyhdistely ja Onni Palvelulinja.

Oulun Teknisen liikelaitoksen Korjaus ja kunnossapito tuottaa Oulun Tilakeskukselle ja muille liikelaitoksille ja hallintokunnille rakentamis-, kunnossapito- ja peruskorjauspalveluja ja **Kiinteistöhoitoyksikkö** sosiaali- ja terveystoimelle sairaala- ja terveystoimeen hoitolaitteiden, apuvälineiden ja muiden järjestelmien kunnossapito-, ylläpito, huolto- ja asennustehtäviä sekä auttaa teknisissä hankinta- ja asiantuntijatehtävissä.

Oulun Veden vesi- ja viemäriverkostot ja **Oulun Energian** kaukolämpöverkko sijaitsevat katujen ja yleisten alueiden alla. Liikkumisen esteettömyyteen ne vaikuttavat verkostojen rakennustyömaiden aikana ja paikkaamalla kadut työmaata edeltäneeseen tilanteeseen korjauksen jälkeen.

2 ESTEETTÖMYYSSTRATEGIA

2.1 Visio

Passeli kaupunki kaikille.

Oulu on tasa-arvoinen, suvaitsevainen ja viihtyisä asuin – ja liikkumisympäristö, jossa toiminnot, alueet ja palvelut ovat kaikkien saavutettavissa. Oulu suunnitellaan, rakennetaan ja korjataan kaikille sopivaksi. Kunnossapidolla varmistetaan alueiden ja rakennusten käyttökuntoisuus.

2.2 Strategiset päämäärät

Esteettömyyden toteuttamiseksi kaupunki on määritellyt seuraavat esteettömyyden strategiset päämäärät.

- Oulusta tehdään liikkumisesteetön vuoteen 2020 mennessä rakentamalla ja parantamalla kaupungin yleisiä alueita, julkisia ja yksityisiä palvelurakennuksia, asuinrakennuksia sekä joukkoliikenteen ratkaisuja esteettömiksi ja turvallisiksi kaikille ihmisille.
- Julkiset ja yksityiset kiinteistöt ja yleiset alueet korjataan niin, että ne ovat helposti saavutettavia, helppokulkuisia ja toimivia sekä kaikille käyttäjille soveltuvia.
- Kaikki uudisrakentaminen on esteetöntä ja korkeatasoista sekä noudattaa esteettömyysasioissa kaupungin hyväksymiä suunnittelu- ja rakentamishjeita.
- Julkista liikennettä kehitetään niin, että se on kaikille soveltuva ja tarkoituksenmukaisesti palveleva joukkoliikennejärjestelmä, mikä tarkoittaa esteettömiä pysäkkejä ja asemia sekä koulutettua ja palveluhenkistä kuljetushenkilökuntaa.
- Kunnossapidolla taataan julkisten alueiden ja kiinteistöjen säilyminen käyttökuntoisina ja esteettöminä kaikissa olosuhteissa.
- Esteettömyyden toteutus perustuu käyttäjien esteettömyystarpeisiin ja suunnittelu tapahtuu käyttäjäkeskeisesti ja vuorovaikutteisesti.
- Esteettömyys on osa normaalia toimintaa kaikilla suunnittelu- ja toteutustasoilla.
- Hallintokuntien yhteistä tavoiteasettelua ja yhteistyötä esteettömyysasioissa parannetaan.

2.3 Vaatimukset esteettömyydelle

2.3.1 Esteettömyyden eri tasot

Esteettömyyden tulee uudisrakentamisessa toteutua aina lakien edellyttämällä tasolla. Tätä voidaan kutsua esteettömyyden "**perustasoksi**". Esteettömyyden perustasolla tarkoitetaan korkeatasoista, esteetöntä ja turvallista julkisen ympäristön laatua. Perustasossa kiinnitetään huomiota rakennuksissa ja alueilla liikkumiseen; siihen että mahdollistaan kulkemaan ja tarvittaessa tasonvaihdot onnistuvat. **Vähintään perustasoa tavoitellaan kaikessa uudis- ja korjausrakentamisessa.**

Silloin kun esteettömyys toteutuu yksityiskohtia myöten erityisen hyvin ja erityisryhmien tai jonkin ryhmän tarpeet on otettu hyvin huomioon erityisratkaisuin, voidaan ajatella toteutuksen olevan esteettömyyden ”erikoistasoa”. Julkisissa rakennuksissa ja yleisillä alueilla, joissa käyttäjiä on paljon, tulisi pyrkiä esteettömyyden erikoistamiseen. Erikoistasoa tulisi tavoitella myös sellaisissa kohteissa, joissa käyttäjänä on paljon henkilöitä, joiden liikkumis- ja toimintakyky on rajoittunut.

Taulukko 3. Esteettömyyden eri tasoja

<p>Erikoistaso   Erikoistasossa esteettömyys on huomioitu perustasoa paremmin. Liikkumisen lisäksi erikoistasossa on kiinnitetty erityistä huomiota esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen ja selkeyteen liittyviin asioihin. Erikoistaso voi tarkoittaa myös jollekin käyttäjäryhmälle räätälöityjä tiloja tai alueita.</p>
<p>Perustaso   Perustasossa esteettömyyden isot asiat ovat kunnossa eli tilojen ja alueiden mitoitus on sellainen, että ne mahdollistavat pääosin kaikkien käyttäjäryhmien esteettömän liikkumisen rakennuksissa ja ympäristössä. Perustasolla erilaisia apuvälineitä käyttäen pystytään liikkumaan helposti, vaivattomasti ja turvallisesti. Perustaso kiinnittää huomiota kulkuyhteyksiin, sisäänkäynteihin, tasoeroihin, rakennuksissa hygieniatilojen, kooontumistilojen ja majoitustilojen esteettömyyteen. Kuulemiseen liittyvänä vaatimuksena on kokoontumistilojen äänentoistojärjestelmän induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä.</p> <p>Esteettömässä liikkumisympäristössä kenenkään ei tarvitse muuttaa liikkumistapaansa rakenteellisten seikkojen vuoksi - pyörätuolinkäyttäjää ei tarvitse kantaa yli tasoerojen. Esteettömässä toimintaympäristössä omaa apuvälinettä voi käyttää riippumatta siitä, missä osassa rakennusta ollaan. Hyvin suunniteltu ja toteutettu ympäristö luo edellytykset erilaisten liikkumisen apuvälineiden tehokkaalle käyttämiselle. Apuvälineitä ovat rattaat, vaunut, kävelytuki, pyörätuoli, kynnärsauvat, kainalosauvat, avustaja, valkoinen keppi, opaskoira ja rollaattori.</p> <p>Perustasossa rakennukset ovat turvallisia käyttää. Portaat, luiskat, tasanteet, kaiteet, käsijohteet, valoisuus ja valaistus, lasirakenteet, lattiapinnat, ovet ja portit, kulkukorkeudet, hissit, liukuportaat ja muut siirtolaitteet sekä sisä- ja ulkotilojen turvallisuus ja käytettävyyys ovat lain edellyttämiä.</p>

Vanhojen rakennusten ja yleisten alueiden korjaamisessa ei aina kaikilta osin pystytä toteuttamaan nykyisten suunnitteluvaatimusten mukaista perustasoa, mutta erilaisilla korjaustoimenpiteillä rakennuksista tai alueista on saatu pääosin käytettäviä. Tällaiset kohteet jäävät käytännössä **perustasoa huonommaksi**. Yksityisten pientalojen uudisrakentamisessa rakentamismääräysten vaatimukset eivät myöskään toteuta välitöntä soveltuvuutta kaikille, mutta edellyksenä on sisäänpääsyn toteutettavuus esteettömänä ja tietty muuntojoustavuus.

Rakennukset ja alueet, joilla esteettömyyden perusasiat eivät toteudu, ovat **esteisiä**.

Liikkumiseen liittyvät ulottuvuudet ja mitoitusohjeet ovat varsin hyvin tilaajien ja suunnittelijoiden tiedossa. Seuraavassa on havainnollistettu hyvän toimintaympäristön ominaisuuksia kuulemisen, näkemisen ja orientoituvuuden kannalta.³ Allergiaa sairastavien kannalta esteettömyyttä on, ettei rakennuksissa tai julkisilla alueilla käytetä allergisoivia materiaaleja tai kasveja.

Kuuleminen

Hyvässä toimintaympäristössä luodaan optimaaliset kuulemisolosuhteet eli edellytykset kuulemiselle ja kuulemisen tukena käytettäville tekniikoille. Tämä tarkoittaa taustamelun ja hälyn hallitsemista, rakennuksen varustamista asianmukaisilla äänentoisto- ja induktiojärjestelmillä sekä työntekijän että rakennuksessa asiakkaana olevan kannalta sekä hyvää yleisvalaistusta kasvojen ilmeiden ja eleiden näkemiseksi. Ääneen perustuvan informaation rinnalla käytetään visuaalista viestintää eli näkemiseen perustuvia opasteita.

Näkeminen

Hyvässä toimintaympäristössä luodaan optimaaliset näkemisolosuhteet. Näkemiseen vaikuttavat näöntarkkuus, näkökentät, kontrastien erottelukyky, värinäkö, silmien sopeutuminen erilaisiin valaistusolosuhteisiin ja silmien mukautuminen eri etäisyyksille. Tästä seuraa, että opasteissa käytetään riittävän suurta tekstikokoa, hallitaan valaistuserot, käytetään kontrasteja eli näkemisympäristössä vältetään tulkinnanvaraisia elementtejä. Visuaalisen viestinnän rinnalla käytetään ääntä ja tuntoaistilla tunnettavia materiaalikontrasteja.

Havainnollisuus

Ratkaisujen tulee olla selkeitä, konkreettisia, yksiselitteisiä ja ymmärrettäviä. Osalla käyttäjistä on ongelmia asioiden hahmottamisessa tai he ovat lukutaidottomia. Rakennuksen esteettömyyden tulee tukea myös dementiaa sairastavia ja kehitysvammaisia. Ympäristö luo puitteet myös lasten oppimiselle ja toiminnalle. Ympäristössä tulee välttää kaikkia sellaisia ratkaisuja, jotka edellyttävät muistamista, paljon päättelyä, monimutkaisia toimintasarjoja tai pitkiä käyttöohjeita. Havainnollisuutta voidaan tukea selkeälinjaisilla ratkaisuilla, värien käytöllä (värikoodit) ja kuva-opasteilla.

Toistuvuus

Hyvässä toimintaympäristössä ratkaisut ovat loogisia ja toistuvia. Toiminnalliset tilat ryhmittyvät toiminnan etenemisen mukaan. Yksityiskohdissa käytetään samantyyppistä ratkaisua läpi rakennuksen. Ratkaisujen tulee ensisijaisesti olla sellaisia, joiden käyttämiseen ei tarvita erillisiä ohjeita tai toimenpiteitä. Henkilökunta on perehdytettävä käyttämään ja testaamaan tekniikka. Tällaisesta tekniikasta esimerkkeinä ovat induktiosilmukat + mikrofonit, tasonostimet jne.

---

³ Lainauksia julkaisusta Esteettömyyden arviointiohje 2004, Mervi Niemelä-Hytönen, Joensuu – älykkäästi esteetön liike- ja palvelukeskus projekti

2.3.2 Tavallista suuremmat esteettömyysvaatimukset

Erikoistason rakennukset ja alueet määräytyvät palvelutarjonnan ja käytön mukaan. Niitä tulisi vaatia parasta esteettömyyden tasoa ja pyrkiä ratkaisuisa erityisen hyvään liikkumis-, näkemis- ja kuulemisympäristöön.

Erikoistason alueet rajataan aina tapauskohtaisesti, mutta alla olevan ohjeellisen listan tavoitteena on auttaa tilaajia ja suunnittelijoita arvioimaan suunniteltavien alueiden vaatimustasoa ja määrittelemään erikoistason alueet käytön kannalta loogisiksi kokonaisuuksiksi.

Taulukko 4. Esitys erikoistason rakennuksiksi ja alueiksi

Palvelurakennukset	Asuinrakennukset	Yleiset alueet
<ul style="list-style-type: none"> - Vanhus-, vammais-, sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavat toimipaikat - Palvelukeskukset - Monitoimitilat - Erityisryhmien koulurakennukset - Koko kaupunkia palvelevat kulttuurirakennukset - Matkakeskus - Lentoasema - Kauppakeskukset - Liikuntarakennukset, joissa on huomioitu kaikki käyttäjät - Asukastuvat 	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhusten ja vammaisten palvelukodit, palvelutalot ja asuntolat 	<ul style="list-style-type: none"> - Kävelykatuympäristöt - Keskusta-alueet, joilla on julkisia palveluja - Vanhus-, vammais-, sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavien toimipaikkojen ympäristöt - Alueet, joilla on paljon vanhus- ja vammaisasuntoja - Julkisen liikenteen terminaali- ja pysäkkialueet - Liikunta- ja leikkipaikat, joilla on huomioitu kaikki käyttäjät - Esteettömät reitit esim. virkistysalueilla

2.3.3 Esteetön sisäänkäynti

Oulun kaupungin keskustassa ja kävelykatuympäristössä liike- ja palvelutilojen esteet johtuvat pääasiassa sisäänkäyntien suurista tasoeroista, raskaista ovista ja oviaukkojen ahtaudesta. Saneerauksissa tulee parantaa esteettömyyttä ja pyrkiä vähentämään myös kadulla olevia esteitä. Liike- ja palvelutilojen sisäänkäyntien esteettömyysparannukset tulisi ensisijaisesti toteuttaa rakennusten tonttien alueilla. Vanhaa rakennuskantaa parannettaessa on otettava huomioon myös rakennushistorialliset arvot.

Seuraavassa on kuvattu tavoitteellinen esteetön sisäänkäynti ohjenuoraksi sekä uudis- että vanhan rakennuskannan sisäänkäyntien kehittämiseen.

Esteetön sisäänkäynti on samassa tasossa kadun kanssa sen leveä ovi avautuu automaattisesti, ja sisäpuolella on hyvä valaistus, eikä lattiamateriaali ole liukas. Oviaukko erottuu selkeästi muusta julkisivupinnasta. Ovenkahva, mikäli sellaista tarvitaan, erottuu taustastaan, ja siitä saa hyvin kiinni vaikka kynnärvarren avulla.

Mikäli ovi aukeaa ulospäin kadulle, se sijaitsee julkisivusta sisäänvedetyssä syvänteessä, eikä muodosta estettä kadulle. Luiskakaltevuuden suositus on enintään 5%. Portaat ja luiskat tarvitsevat käsijohteet kahdelle korkeudelle. Käsijohteen on suositeltavaa olla kosketuksessa lämmintä materiaalia.

Mikäli tällaista hyvää sisäänkäyntiä ei voida toteuttaa, kulkua auttaa myös **portaan madallus tai luiskaaminen** (lyhyillä matkoilla max 8%), **tuulikaapin lattian luiskaaminen, oven automaattinen avautuminen sitä vedettäessä sekä oven aukaiseva painonappi**. Liian kapeissa tuulikaapeissa voidaan sisäänpääsyä helpottaa järjestämällä oven luo painonappi, joka avaa molemmat ovet kerralla.

Oven ulko- ja sisäpuolella tarvitaan **hyvä valaistus. Sisäänkäynnin tulee pysyä talviaikaan sulana ja kuivana**. Etenkin, jos sisäänkäyntiin liittyy porras- tai luiskarakenteita, on ne suunniteltava lämmitetyiksi liukkauden torjunnan vuoksi. Lämmitys voidaan toteuttaa esimerkiksi sähkölämmityksenä portaan/luiskan yläosaan uraan tai porattuun reikään sijoitettuina sähkövastuksina tai osana katulämmitystä mikäli mahdollista.

3 TOIMINTAOHJELMA

3.1 Toimintaohjelman sisältö

Toimintaohjelmassa esitetään poikkihallinnollista esteettömyysprojektia vuosiksi 2010–2020. Esteettömyysprojektille tarvitaan koordinaattori. Alueellisia ja kohdekohtaisia esteettömyyshankkeita tarvitaan, jotta päämäärä esteettömästä Oulusta toteutuu. Alueellisissa suunnitelmissa tarkastellaan vanhojen asuinalueiden yleisiä alueita, julkisia rakennuksia ja asumisen esteettömyyttä yhtä aikaa.

Käytännön korjausten lisäksi kaupunki voi vaikuttaa esteettömän rakennetun ympäristön syntyymiseen tarkentamalla esteettömyysvaatimuksia ja ohjeistamalla suunnittelua aikaisempaa paremmin. Toimintaohjelmassa on kiinnitetty huomiota sellaisiin asioihin, joissa arvioidaan olevan eniten kehittämistä.

Hallintokunnat nimeävät omat esteettömyysyhdyshenkilönsä, jotka toimivat asiantuntijoina ja aloitteentekijöinä oman hallintokunnan toimintojen kehittämisessä. Yhteistyötä Vammaisneuvoston kanssa tulee lisätä myös yleisten alueiden suunnittelussa.

3.2 Ohjeiden käyttöönotto ja laatiminen

3.2.1 Rakennukset ja niiden piha-alueet

Rakennusmääräykset ovat osittain tulkinnanvaraisia ja esteettömyyden toteutuminen edellyttää vielä erityishuomion kiinnittämistä asiaan. Suunnittelijat ja rakentajat kaipaavat ohjeistusta lakien tulkintaan. Muutamat kaupungit kuten Helsinki ovat julkaisseet omat määräyksiä täydentävät soveltamisohjeensa laeista ja ne on hyväksytetty rakennuslautakunnalla. Lisäksi joissakin kaupungeissa käytetään erilaisia esteettömyyden tarkistuslistoja rakennuslupaprosessissa sekä suunnitelmien tarkistamisessa että toteutuksen tarkistamisessa.

Uudisrakentamisessa rakennetun ympäristön toteuttamista ohjaavat rakentamismääräyskokoelman määräykset. Ne ovat velvoittavia. Rakentamismääräyskokoelmassa esteettömyyden ohjauksen perustana ovat F1- ja G1 -määräykset. F1 on ohjaava määräys julkisyhteisöjen hallinto- ja palvelurakennuksille sekä sellaisille liike- ja palvelutiloille, joihin tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä. G1 on asuintalojen asuntosuunnittelua ohjaava määräys. Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uuden rakennuksen rakentamista.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennuksen korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan, jollei määräyksissä nimenomaisesti määrätä toisin. Määräyksiä sovelletaan vain siltä osin kuin toimenpiteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen tai sen osan mahdollisesti muutettava käytötapa edellyttävät.

Toimenpide: Määräyksiä tarkentavat ohjeet, vastuutaho Rakennusvalvontavirasto

- Laaditaan määräyksiä täydentävää esteettömyysohjeistusta uudisrakentamiseen ja korjausrakentamiseen.
- Päivitetään ohje tontin käyttösuunnitelman sisällöstä.
- Selvitetään tarpeet esteettömyyden tarkistuslistoille rakennuslupaprosessissa; suunnitelmien tarkistuksessa ja toteutuksen tarkistuksessa.
- Selvitetään mahdollisuudet ottaa ohjeistukseen ja tarkistuslistoihin rakennusmääräysten tasoa parempaa esteettömyyttä tuottavia suosituksia, jotta tietoisuus muun muassa esteettömyyden erikoistason liittyvistä asioista lisääntyy.

Yhteistyötahoja asemakaavoitus, katu- ja viherpalvelut, maa ja mittausta, vammaisneuvosto

3.2.2 Katu-, puisto- ja piha-alueiden suunnittelu- ja ylläpito-ohjeet

Maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL 2000) ja asetukseen (MRA 2000) kirjatut vaatimukset sekä ympäristöministeriön määräykset ja ohjeet (F1, F2, ja G1) ovat kaikkia kaupunkia sitovia suunnittelua ja rakentamista koskevia ohjeita. Suurin osa ohjeista koskee kuitenkin rakennuksia ja soveltuvat rajoitetusti ulkotilojen suunnitteluun ja rakentamiseen. Siitä syystä kaupungit ovat alkaneet laatia omia ohjeitaan ja tyyppi- ja tyypipiirustuksia, joiden avulla varmistetaan katualueiden, muun yleisen tilan ja kiinteistöjen esteettömyys.

Katualueiden suunnittelua ja rakentamista koskevat ohjeet ovat pääosin valtakunnallisia (mm. InfraRYL 2006, Katu 2002, Katusuunnittelun ja rakentamisen ohjeet, SKTY) ja noudatettavat käytännöt ovat vakiotyyppisiä eri kaupungeissa. Myös esteettömyysasioissa on tärkeää omaksua valtakunnallisesti yhtenäiset ohjeet ja käytännöt. Näkövammaisen tai muutoin liikuntaesteisen henkilön matka ei saa katketa hänen siirtyessään paikkakunnalta toiselle. Käytettävien ohjeiden pääperiaatteiden tulee olla yhtenäiset, vaikka ohjeista laadittaisiin eri kaupungeissa hieman toisistaan poikkeavat soveltamisohjeet.

SuRaKu, - projekti eli Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla toteutettiin Helsingin, Espoon, Joensuun, Tampereen, Turun ja Vantaan kaupunkien yhteistyönä. Ohjeet tehtiin tiiviissä yhteistyössä valtakunnallisten vammaisjärjestöjen kanssa. Ohjeisto koostuu kahdesta osasta; esteettömyyskriteeristöstä (18 kriteeriä), jonka avulla ulkotilojen esteettömyyttä voidaan arvioida sekä mallisuunnitelmiin perustuvista ohjekorteista (8 ohjekorttia).

1 Suojatiet ja jalkakäytävät

3 Tasoerot

5 Puistokäytävät ja levähdyspaikat

7 Pysäkkialueet

2 Kävelykadut ja aukiot

4 Julkiset piha-alueet

6 Leikkipaikat

8 Tilapäiset liikennejärjestelyt

Helsingin ja Espoon kaupungit ovat laatineet SuRaKu -ohjeiden pohjalta uudet katualueita koskevat tyyppi- ja rakennusohjeet yhteistyönä siten, että ne edistävät yhteisten esteettömyysperiaatteiden mukaisia toteutusratkaisuja molemmissa kaupungeissa. Tyyppi- ja rakennusohjeet on laadittu katualueilla vakiotyyppisesti esiintyvistä perusrakenteista (suojatiet, opaslaatat, pysäkit, kiertoliittymät, liikkumisesteiden pysäköintipaikka kadulla).

SuRaKu -ohjeistossa ja Helsingin ja Espoon katualueiden tyyppi- ja rakennusohjeissa on kaksi tasoa, perustaso ja erikoistaso. Erikoistasossa on jonkin verran vaativampia ohjeita esteettömyydelle. Näkövammaisille tarkoitettuja opaslaattoja käytetään kulun ohjauksessa ainoastaan erikoistason alueilla. Erikoistasolla suositellaan usein myös sulanapitojärjestelmän käyttämistä kulkuväylien ja portaiden käyttökelpoisuuden takaamiseksi hyvinä myös talviolosuhteissa.

Erikoistason alueen suunnittelulle asetetut tavoitetasot ja niiden rajaus määritellään aina tapauskohtaisesti yhteistyössä asemakaavoittajan, toteutussuunnittelun ajan ja tarpeen mukaan kaupungin esteettömyysasiantuntijoiden kanssa ennen toteutussuunnittelun käynnistymistä. Vanhoilla alueilla erikoistasoa edellyttävät alueet, kohteet ja reitit määritellään alueellisen esteettömyyssuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Yleisten alueiden perustaso on lähellä nykyisin käytettäviä ratkaisutapoja. Vaatimukset esimerkiksi suojatien reunatukijärjestelyjen osalta poikkeavat kuitenkin niin paljon nykyisin käytetyistä vakiotyyppisistä järjestelyistä, että esteettömyyden perustason toteuttaminen aiheuttaa merkittävää korjaustarvetta lähes kaikilla vanhoilla kaupunkialueilla. Uutta on myös valkoisen materiaalin käyttö kadunreunassa ja muun muassa bussipysäkkien kadunreunassa. SuRaKu -ohjeita voidaan hyödyntää myös tontin käyttösuunnitelmien ohjeistamisessa (3.2.1.)

Toimenpide: Esteettömyyden sisällyttäminen yleisten alueiden suunnitteluohjeisiin, vastuutaho tekninen keskus, katu ja viherpalvelut

- Otetaan käyttöön seuraavat yleisiä alueita koskevat ohjeet tai ohjeet muokataan Oulun kaupungin käyttöön soveltuvaksi:
  - SuRaKu, Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla, 2003-2005.
  - Katualueita koskevat tyyppi- ja rakennusohjeet 2007. Tyyppi- ja rakennusohjeita kehitetään Oulun kaupungin olosuhteet huomioon ottaen.
  - Paikallisliikenneliitto, Ohjekortti Esteetön bussipysäkki 9/2008.
- Otetaan käyttöön SuRaKu-projektin yhteydessä rakennetun ympäristön esteettömyydelle asetetut kaksitasoiset tavoitteet; perustaso ja erikoistaso.
  - perustason ratkaisut kaikkialla uudis- ja korjausrakentamisessa
  - erikoistason kohteet määritetään tapauskohtaisesti; erikoistasoa ovat esimerkiksi kävelykatuympäristö ja keskustan keskeiset palvelualueet ja kävelyakselit.

Katu- ja puistosuunnittelussa määritellään julkisten alueiden yksityiskohtainen mitoitus, tasaukset, päällystymateriaalit, rakenteet ja varusteet sekä niiden sijoitus. Jos rakentaminen ei noudata tarkasti suunnitelmia tai toteutuksen mittapoikkeamat ovat suunnitelmissa sallittua suurempia, voivat kadun päällysteet ja rakenteet muodostua esteisiksi.

Esteetön ympäristö edellyttää aiempaa suurempaa tarkkuutta kulkuväylien päällysteiden ja rakenteiden rakentamisessa. Suunnittelussa ja rakentamisessa tehdyt ratkaisut vaikuttavat kunnossapitoon. Erityisesti katujen koneellinen kunnossapito asettaa huomattavia vaatimuksia katujen mitoitukselle, rakenteille ja varusteille. Ellei niitä ole otettu huomioon kadun suunnittelussa, voi kunnossapito vaikeutua ja se heijastuu suoraan kadun käytettävyyteen etenkin talviolosuhteissa.

Toimenpide: Esteettömien katurakenteiden toteutumisen varmistaminen ja seuranta,

vastuutaho tekninen keskus, katu ja viherpalvelut

- Järjestetään koulutusta ja tiedotusta esteettömistä katurakenneratkaishuista suunnittelijoille, rakennuttajille ja rakentajille.
- Seurataan päivitettyjen ohjeiden mukaisten ratkaisujen toteutumista rakennuttamisvaiheessa yhteistyössä suunnittelijoiden ja rakennuttajien kanssa ja kerätään kokemusta niiden toteuttamisesta.

Yhteistyötahot: suunnittelijat, rakentajat

Rakennukset ja yleiset alueet rakennetaan kestäväksi kymmeniä vuosia. Rakentamisen ja seuraavan ison peruskorjauksen välissä alueiden käyttökunnosta ja -siisteydestä huolehditaan säännöllisesti, parhaimmillaan päivittäin tai viikoittain. Ylläpidossa myös tarvittaessa poistetaan ongelmia, jotka vaikeuttavat tai estävät kulkemista ja toimintaa tai pahimmillaan aiheuttavat vaaraa. Vaarallista voi olla esimerkiksi törmäminen oksaan tai kompastuminen kuoppaan. Ylläpito vaikuttaa keskeisesti esteettömyyteen erityisesti talvella. Liukkaus on yksi suurimmista vaaratekijöistä ja liukkaus tai lumikinokset pahimmillaan este liikkumiselle.

Esteettömät erikoistason pintamateriaalit voivat aiheuttaa ylläpito-ohjeiden tarkistamistarvetta. Myös erikoistason reitit tulisi kunnossapidossa huomioida.

Toimenpide: Ylläpito- ja talvihoito-ohjeiden tarkistaminen, vastuutaho tekninen keskus, katu- ja viherpalvelut

- Tarkistetaan kevyen liikenteen väylien kunnossapitoluokitus kevyen liikenteen kehittämissuunnitelmassa. Otetaan huomioon esteettömyysvaatimukset ja erikoistason esteettömyyttä vaativat kohteet ja reitit.
- Selvitetään ylläpito-ohjeiden tarkistamistarve esteettömyyden ja esteettömien materiaalien suhteen.

Yhteistyötahot: urakoitsijat, Tekninen liikelaitos, Tilakeskus, liikuntavirasto

Tilapäisiä liikennejärjestelyjä tarvitaan muun muassa rakennustyömaiden kaivutöiden, nostotöiden, siirtolavojen ja työkoneiden sijoittamisen sekä kattolumen pudotuksen yhteydessä. Liikennejärjestelyjen tulee olla kunnossa myös erilaisissa katutapahtumissa. Kevyen liikenteen kulun turvaaminen työmaiden läheisyydessä ei aina toteudu riittävällä tavalla.

Toimenpide: Tilapäisten liikennejärjestelyjen ohjeiden päivittäminen, vastuutaho tekninen keskus, katu ja viherpalvelut

- Päivitetään ohje työmaan suojauksesta siten että kevyen liikenteen turvallisuus paranee ja esteettömyys toteutuu paremmin myös näkövammaisten kannalta.
- Kehitetään menettely puutteellisten työmaasuojauksen varalle.

Yhteistyötahoja: rakennusvalvontavirasto, Tekninen liikelaitos, Oulun Vesi, Oulun Energia, urakoitsijat

Valaistus on tärkeä osa esteettömyyttä ja vaikuttaa kaduilla ja puistoissa kulkevien turvallisuuteen. Eri suunnitelmien yhteydessä on noussut esille tarve laatia valaistuksen yleissuunnitelma.

Toimenpide: Oulun kaupungin valaistuksen yleissuunnitelma, vastuutaho tekninen keskus, katu- ja viherpalvelut ja asemakaavoitus

- Laaditaan katu- ja viheralueiden valaistuksen yleissuunnitelma, joka ottaa huomioon erilaisten alueiden valaistuksen tarpeen, erityisesti kevyen liikenteen toimintaedellytykset, esteettömyysvaatimukset ja samaan aikaan energiansäästötavoitteet. Otetaan kantaa myös kuntoreittien valaistustasoon.

Yhteistyötahoja liikuntavirasto, Oulun Energia, rakennusvalvontavirasto

3.3 Esteettömyysasiat suunnitteluprosessissa

3.3.1 Yleiskaava

Yleiskaava on kaupungin maankäytön ja liikenteen järjestämisen yleispiirteinen suunnitelma. Se voi kattaa koko kaupungin tai osia siitä. Yleiskaava voi olla myös usean kunnan yhteinen tai se voi koskea tiettyä teemaa kuten viheralueita tai liikennettä. Yleiskaavassa huolehditaan peruspalvelujen saavutettavuudesta - sijainneista ja etäisyyksistä eri toimintojen välillä. Yleiskaavassa laaditaan kevyen liikenteen reitistön runko ja mahdollistetaan esteettömien reittien syntyminen. Yleiskaavoituksessa luodaan edellytyksiä toimivalle joukkoliikenteelle.

Toimenpide: Esteettömyyden sisällyttäminen yleiskaavoihin, vastuutaho yleiskaavoitus

- Varmistetaan palvelurakenteen ja joukkoliikenteen toimintaedellytykset.
- Varmistetaan, että yleiskaavoissa osoittavat toiminnot ovat kaikkien käyttäjryhmien saavutettavissa.
- Korostetaan tarvittaessa esteettömyystavoitteita kaavamerkinnoissa ja kaavaselostuksessa.

Yhteistyötahoja asemakaavoitus ja katu- ja viherpalvelut

3.3.2 Asemakaava, liikenteen ja ympäristön yleissuunnitteluvaihe

Asemakaava on yleiskaavaan pohjautuva yksityiskohtainen alueidenkäytön suunnitelma, joka luo edellytykset rakennusten, katujen ja yleisten alueiden rakentamiselle. Asemakaavan avulla osoitetaan tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten sekä ohjataan rakentamista ja muuta maankäyttöä paikallisten olosuhteiden, kaupunki- ja maisemakuvan, hyvän rakentamistavan, olemassa olevan rakennuskannan käytön edistämisen ja kaavan muun ohjaustavoitteen edellyttämällä tavalla. Asemakaavoituksen yhteydessä laaditaan myös rakennustapaohjeita, joissa voidaan ottaa kantaa esteettömyyteen. Kaavoituksessa kuullaan eri osapuolia ja otetaan eri ryhmien ja yksittäisten kuntalaisten kannanottoja huomioon.

Asemakaavamuuoksissa tulisi erityisen tarkkaan tutkia esteettömyyden kehittämismahdollisuudet olevaan rakennuskantaan.

Kohteet, joissa tulisi pyrkiä erikoistason esteettömyyteen, tunnistetaan ja määritellään jo asemakaavoitusvaiheessa. Esteettömyyden suunnittelun ohjauksen tulisi jatkua maankäytön suunnittelusta kohteiden tontinkäyttösuunnitelmien ja rakennusten suunnittelun ohjauksessa.

Toimenpide: Esteettömyyden sisällyttäminen asemakaavoihin, vastuutaho asemakaavoitus

- Otetaan käyttöön esteettömyysvaatimuksia osoittavia kaavamerkintöjä. Niiden avulla saadaan viestitettyä esteettömyyden suunnittelutarvetta rakennusten, niiden piha-alueiden ja julkisten alueiden jatkosuunnitteluun. Merkintöjä voivat olla esimerkiksi.
  - Esteettömyyden kannalta kehitettävä alue
  - Esteetön reitti
  - Esteettömän yhteyden tarve
  - VL/dfa; lähivirkistysalue, jonka saavutettavuuteen ja sisäisen reitistön esteettömyyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.
- Korostetaan tarvittaessa esteettömyystavoitteita ja ratkaisutapoja kaavaselostuksessa sekä viitataan rakennustapa- tms. ohjeisiin.

Yhteistyötahoja katu- ja viherpalvelut, maa ja mittaust, rakennusvalvontavirasto

Toimenpide: Esteettömyyden erikoistason alueiden ja reittien määrittely, vastuutahot Asemakaavoitus, Katu- ja viherpalvelut, Liikuntavirasto

- Määritellään uusilla alueilla esteettömyyden erikoistason edellyttävät alueet ja reitit. Rajausta tarkennetaan toteutussuunnittelussa. Otetaan yleissuunnittelussa kantaa myös virkistys- ja viheralueiden esteettömyyteen.
- Otetaan yleissuunnittelussa kantaa liikunta-alueiden tasoon ja esteettömyyteen.

Yhteistyötahoja rakennusvalvontavirasto

Toimenpide: esteettömyysvaatimusten sisällyttäminen sopimukseen ja tiedonkulun parantaminen ohjausprosessissa, vastuutaho tekninen keskus, maa ja mittaus

- Asetetaan esteettömyyteen liittyville asioille tarvittaessa vaatimuksia maankäyttösopimuksiin ja tontinluovutusehtoihin.
- Toimitetaan tiedot maankäyttösopimusten tai tontinluovutusehtojen suunnittelulle asetetuista vaatimuksista yhteistyösapuolten käyttöön, jotta tieto vaatimuksista säilyy koko suunnittelua ohjaavan ketjun.

Yhteistyötahoja asemakaavoitus, katu- ja viherpalvelut ja rakennusvalvontavirasto

Toimenpide: esteettömyyden sisällyttäminen tarvittaessa rakennustapaohjeisiin, vastuutaho rakennusvalvontavirasto

- Otetaan rakennustapaohjeissa kantaa esteettömyyteen liittyviin asioihin.

Yhteistyötahoja asemakaavoitus, maa ja mittaus, katu- ja viherpalvelut

3.3.3 Esteettömyys Tilakeskuksen suunnitteluprosessissa

Oulun kaupungin hallintokuntien ja liikelaitosten käyttämien rakennusten ja tilojen esteettömyys voi kehittyä kolmella tavalla. On kyse joko pääsystä kokonaan uusiin tiloihin, kohteen peruskorjauksesta tai vuotuisista kunnossapitotoimista. Tilakeskuksen suurimmat tilankäyttäjät ovat opetustoimi ja sosiaali- ja terveystoimi. Tarveselvitysvaiheessa otetaan huomioon käyttäjien tarpeet. Tarveselvitystä seuraa uudisrakennuksissa ja laajemmissa peruskorjaushankkeissa hankesuunnittelu ja rakennuttaminen.

Toimenpide: Tilojen suunnittelun esteettömyysvaatimusten ja -ohjeistuksen tarkistaminen, vastuutaho Oulun Tilakeskus

- Selvitetään tarve erilaisille esteettömyyden tarkistuslistoille perusparannushankkeiden ja vuotuisen kunnossapitotoimenpiteiden suunnittelun yhteydessä.
- Selvitetään tarve esteettömyyden ohjeistamiselle Tilakeskuksen hankkeiden suunnittelussa sekä rakentamisessa.
- Selvitetään tarve esteettömyystarkistuslistojen käytölle kiinteistökatselmusten yhteydessä.
- Selvitetään tarve kiinteistöjen huoltokirjojen esteettömyyssiällön kehittämiseksi
  - esteettömyyden ylläpidon ja seurannan asiakirjat osaksi huoltokirjaa
  - toimenpide-ehdotusten tallentaminen huoltokirjaan.
- Selvitetään mahdollisuudet ottaa ohjeistukseen ja tarkistuslistoihin rakennusmääräysten tasoa parempaa esteettömyyttä tuottavia suosituksia, jotta tietoisuus muun muassa esteettömyyden erikoistasoon liittyvistä asioista lisääntyy.

Yhteistyötahoja: Tilakeskuksen asiakkaat, Tilakeskuksen käyttämät suunnittelijat, rakennuttajat ja rakentajat, vammaisneuvosto

Toimenpide: Tilojen käyttäjäosapuolten esteettömyystarpeiden tarkistaminen, vastuutaho opetustoimi, nuorisotoimi, sosiaali- ja terveystoimi, kulttuuritoimi, liikutavirasto

- Esteettömyyskartoitusten tekeminen tarveselvitysvaiheessa.
- Selvitetään tarkistuslistojen käyttöönoton tarve tilojen tarvekartoitusten yhteydessä.

Yhteistyötahoja: Oulun Tilakeskus, järjestöt, vammaisneuvosto

3.4 Asumisen esteettömyyden ja yksityisen rakentamisen esteettömyyden edistäminen

Keskustan isoissa kortteleita koskevissa asemakaavahankkeissa suunnittelua ohjaavat sekä asemakaavoitus, rakennusvalvontavirasto että katu- ja viherpalvelut. Esteettömyyteen tulee näissä hankkeissa kiinnittää erityisen paljon huomiota. Paras mahdollisuus parantaa kokonaisten korttelien esteettömyyttä on ottaa korttelien sisäpihat käyttöön ja rakentaa korttelien läpi julkiselle jalankululle avoimia kulkuväyliä. Esteetön käynti liikeiloihin voidaan järjestää korttelien sisältä näiltä kulkuväyliltä. Korttelien sisäpihojen rakentaminen edellyttää keskitettyä pysäköintijärjestelyä.

Yksityisiä kiinteistön omistajia voidaan ohjeistaa esteettömyysasioissa paitsi asemakaavoituksen myös rakennusten käyttötarkoituksen muutoksen ja peruskorjaushankkeiden yhteydessä. Erityisesti rakennusvalvontavirasto voi vaikuttaa myönteisesti yksityisen asuin- ja liikerakennuskannan esteettömyyden kehittämiseen antamalla ohjeita ja neuvoja.

Asemakaava- ja katusuunnitteluhankkeiden yhteyteen voidaan kehittää erilaisia kannustimia esteettömyyden kehittämiseen. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kaupungin apu esteettömien sisäänkäyntien suunnitelmien tekemiseen, alennukset rakennuslupamaksuista, rakennusoikeuden vähäinen lisääminen tms.

Toimenpide: Kannustimia ja neuvontaa perusparannushankkeiden, asemakaavahankkeiden ja katusuunnitteluhankkeiden yhteydessä, vastuutaho rakennusvalvontavirasto ja tekninen keskus, asemakaavoitus, katu- ja viherpalvelut, maa ja mittaus

- Kehitetään esteettömyyden neuvonta ja kannustinmenettely, jota käytetään keskustan keskeisissä palvelualueille ja kävely-ympäristöihin sijoittuvissa hankkeissa sekä lähiökeskustojen hankkeissa
  - yhteydenotot yksityisiin kiinteistönomistajiin suunnittelun yhteydessä
  - neuvontaa esteettömyysasioissa
  - kadun tasauksen suunnittelun yhteydessä liiketilojen sisäänkäynnin esteettömyyden tarkistaminen
  - mahdollisesti esteettömien sisäänkäyntien suunnitteluapua kiinnostuneille kiinteistöille
  - esteettömien sisäänkäyntien toteutusmahdollisuuksien testaamista suunnittelussa

Yhteistyötahot: Yksityiset kiinteistöomistajat, kauppa- ja palveluliikkeet, Oulun Liikekeskusta ry

Toimenpide: Hissien rakentamisen edistäminen, vastuutaho tekninen keskus, maa ja mittaus

- Jatketaan hissiprojektia

Yhteistyötahot: Yksityiset kiinteistöomistajat, rakennusvalvontavirasto

3.5 Joukkoliikenteen esteettömyys

Matkakeskuksen tavoite on olla liikenteen palvelupaikka, joka toimii osana sujuvaa ja turvallista matkaketjua. Matkakeskusten suunnitteluperiaatteena on valtakunnallisesti ollut toteuttaa ne kaikille matkustajille soveltuvina ja esteettöminä. Matkakeskuksessa on:

- kaikille matkustajille korkeatasoinen ja viihtyisä matkustusympäristö
- matkustuspalvelut helposti saatavilla
- vaihtaminen kulkumuodosta toiseen sujuvaa ja turvallista
- matkustamista tukevia oheispalveluja
- yhteinen ilme ja informaation esitystapa

Toimenpide: Varmistetaan matkakeskuksen esteettömyyden toteutuminen vastuutaho Rakennusvalvontavirasto, katu- ja viherpalvelut

- Edellytetään matkakeskukselta erikoistason esteettömyyttä. Suositellaan sisä- ja ulkotilojen suunnitelmien ja opastusjärjestelmän esteettömyyden auditointia.

Yhteistyötahot: Yksityiset kiinteistöomistajat, VR, RHK

Paikallinen joukkoliikenne koostuu palveluliikenteestä, cityliikenteestä ja paikallisliikenteestä. Palveluliikenteen ja cityliikenteen kalusto on matalalattiaista. Palveluliikenteessä on varauduttu parhaiten matkustajien avustamiseen. Paikallisliikenteen bussien matalalattiaisuutta tulee lisätä. Joukkoliikenteen informaatioissa on paljon kehitettävää.

Toimenpide: Kehitetään paikallisliikenteen bussien ja pysäkkien esteettömyyttä, vastuutaho Katu- ja viherpalvelut

---

- Kehitetään pysäkki-informaatiota / kannustetaan liikennöitsijöitä pysäkin kautta kulkevista linjoista ja vuoroista kertovan informaation kehittämiseen
- Mahdollinen siirtyminen uuteen joukkoliikenteen järjestämistapaan antaa entistä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa paikallisliikenteen kalustoon. Asetetaan vaatimuksia kaluston esteettömyydelle sekä informaation selkeydelle liikennettä kilpailutettaessa.
- Käytetään pysäkkien suunnittelussa esteettömän bussipysäkin suunnitteluohjetta

Yhteistyötahot: liikennöitsijät, Liikenne- ja viestintäministeriö

3.6 Esteettömyysprojekti ajalle 2010–2020

3.6.1 Esteettömyyden kehittäminen vanhoilla asuinalueilla ja erilliskohteissa

Keskeiseksi strategiseksi päämääräksi on otettu, että Oulusta tehdään liikkumisesteetön vuoteen 2020 mennessä rakentamalla ja parantamalla kaupungin yleiset alueet, julkiset ja yksityiset palvelurakennukset, asuinrakennukset sekä joukkoliikenteen ratkaisut esteettömiksi ja turvallisiksi kaikille ihmisille.

Tavoitteita ei voida saavuttaa toteuttamalla parannustoimenpiteitä ainoastaan silloin, kun ne kytkeytyvät muista tarpeista käynnistyviin uudis- ja korjausrakentamishankkeisiin. Kaupungin esteettömyysstrategian tavoitteiden toteutuminen edellyttää ohjelman luomista alueita ja erilliskohteita koskevia esteettömyysparannustoimia varten.

Tämä ohjelma ei ole toteutettavissa vuosittain kunnossapitoon varatulla rahoituksella, vaan edellyttää erillistä rahoitusta. Hankkeiden käytännön toteutus edellyttää riittävän vuosittaisen rahoituksen varaamista virastojen ja laitosten talousarvioon esteettömyyskorjausten suunnittelua ja toteutusta varten.

3.6.2 Esteettömyyden tarpeen arviointi

Kartoitettavien ja suunnittelun kohteeksi otettavien alueiden valintaan vaikuttavat esteettömyyden tarve sekä Katu- ja viherpalveluiden, Tilakeskuksen ja Sivakan toimintaohjelmat.

Esteettömyyden tarvetta voidaan arvioida muun muassa seuraavien tekijöiden avulla:

- alueiden valinta käyttäjämäärien, julkisten ja yksityisten palvelujen merkittävyyden ja määrän tai yli 65-vuotiaiden vanhusten määrän perusteella
- kohteiden valinta toiminnan ja palvelujen tärkeyden mukaan
  - esteettömyyden erikoistason ympäristöt: vanhus-, vammais-, sosiaali- ja terveystalouksien tarjoavat toimipaikat, vanhus- ja vammaisasuntojen ympäristöt, julkisen liikenteen terminaali- ja pysäkkialueet sekä liikunta- ja leikkipaikat ja esteettömät reitit, joilla on erityisesti huomioitu kaikki käyttäjät
- alueiden ja kohteiden valinta kuntalais- ja sidosryhmäpalautteen pohjalta.

3.6.3 Alueelliset esteettömyyssuunnitelmat

Alueellinen esteettömyyssuunnitelma sisältää alueen nykytilanteen kartoituksen ja sen pohjalta määritellyt alueelliset esteettömyystavoitteet, esimerkiksi erikoistason edellyttävien alueiden, reittien ja kohteiden määrittelyyn. Lisäksi suunnitellaan alueella tarvittavat toimenpiteet ja niiden tavoitteellinen toteutusaikataulu. Yksityisten rakennusten omistajille ja isännöitsijöille annetaan esteettömyystietoutta ja kannustetaan esteettömyyskorjauksiin.

Erilliskohteiksi, -alueiksi ja reiteiksi nousevat esteettömyyden erikoistason vaativat ympäristöt ja alueet, joiden tärkeys on suuri niiden käyttäjämäärien,

palvelujen sekä nykyisen ja tulevan vanhusväestön määrän vuoksi. Alueellisten parantamisprojektien tavoitteena on kehittää osa-alueita ja reittejä, joilla tavanomainen arki voisi toteutua esteettömästi.

Tavoitteena vuonna 2020 ovat esteetön keskusta ja esteettömät lähiökeskustat. Tärkeimmät kulkureitit keskusta-alueilla sekä keskeisimmässä joukkoliikenteen solmupisteissä ja reiteillä toteutetaan vaiheittain kehittämisalueiden mukaisesti.

ALUEELLISEN ESTEETTÖMYSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

- Suunnitelma sisältää kaikki kaupungin hallinnassa olevat yleiset alueet ja kiinteistöt. Toiminnallisella kartoituksella selvitetään alueiden käyttö ja palvelut.
- Nykytilanteen yksityiskohtaisella kartoituksella selvitetään kaikki liikkumisesteitä aiheuttavat tekijät ja rakenteet.
- Määritellään alueelliset esteettömyystavoitteet, mm. erikoistasoa edellyttävät alueet ja reitit.
- Määritellään alueella tarvittavat toimenpiteet ja niiden tavoitteellinen toteutusaikataulu.
- Määritellään toimenpiteiden aiheuttamat kustannukset.

Suunnitelmat laaditaan käyttäjälähtöisesti ja vuorovaikutteisella suunnittelumenetelmällä, jossa otetaan huomioon alueella toimivien sidosryhmien; järjestöjen, seurakuntien, kaupan ja liike-elämän sekä kiinteistönomistajien tarpeet.

3.6.4 Esteettömyyden kehittämisalueet vuosina 2010–2015

Suurien käyttäjämäärien, palvelujen tärkeyden ja määrien vuoksi tärkeimmiksi kehittämisalueiksi on valikoitunut kaupungin ydinkeskusta; sen kävelyalueet sekä tärkeimmät reitit keskustan palvelupisteisiin ja joukkoliikenteen solmupisteisiin. Lisäksi kehittämisalueiksi esitetään pääosin suuren vanhusväestön vuoksi Tuiran, Karjasillan, Värtön, Koskelan ja Lintulan lähiökeskuksia.

Esteettömyyden toteuttamishjelmassa esitetään vuosina 2010-2020 aloitettavaksi 2-3 kehittämisaluetta vuosittain. Välitavoite- ja tarkasteluvuodeksi esitetään vuotta 2015, jonka jälkeen määritetään kehittämisalueet vuosiksi 2016-2020.

Seuraavassa on esitetty kehitettävät alueet seuraavaksi viideksi vuodeksi. Alueiden valinnassa voidaan lisäksi käyttää väestöennusteita vanhusväestön määrän arvioimiseksi tulevaisuudessa.

- 2010 -2011
  - Tuira
  - Keskustan ruutukaavan ydinalue
- 2012 – 2013
  - Karjasilta,
  - Lintula, (Värttö)
- 2014 - 2015
  - Koskela,
  - Alppila, Puolivälinkangas, Välvainio

Alueprojektien käynnistäminen alkaa esteettömyyskartoituksella. Mikäli aluekartoituksia varten saadaan työresursseiksi esimerkiksi opiskelijoita kesäkuukausiksi, voidaan useampien alueiden esteettömyyskartoituvaihe toteuttaa lyhyemmälläkin aikavälillä.

Keskustassa on meneillään tai suunnitteluohjelmassa monia kortteleiden ja katualueiden kehittämishankkeita. Keskustan osalta esteettömyyssuunnitelmassa tarkennetaan kohdealueen rajaukset, suoritetaan tarvittavat esteettömyyskartoitukset ja vastuutetaan mahdollisia toimenpiteitä meneillään oleville hankkeille. Toimenpiteet, jotka eivät sisälly keskustahankkeiden alueelle, toteutetaan esteettömyysprojektissa.

Kehittämistoimenpiteiden osalta on tärkeää tarkistaa ensimmäisten toteutusvuosien jälkeen, että valitut toimintatavat, menetelmät ja ratkaisut ovat tehokkaita ja perusteltuja sekä taloudellisesti että muiden kriteerien mukaan arvioituina (laatu, estetiikka, tekninen toimivuus jne.). Ensimmäisten toteutusvuosien jälkeen toteutettavissa väliarvioinneissa tulee kuulla myös sidosryhmien näkemyksiä tehtyjen toimenpiteiden ja projektien onnistumisesta.

3.6.5 Erilliskohteiden parantaminen

Alueellisten parantamisprojektien ulkopuolelle jää vielä runsaasti erilaisia tärkeitä julkisia ja yksityisiä palveluja, joiden tulee olla esteettömiä ja esteettömästi saavutettavia. Tällaisia ovat esimerkiksi päiväkodit, koulut ja oppilaitokset, kirjastot, museot, seurakuntat, kirkot, liikuntapaikat, uimarannat, ostoskeskukset sekä kunnan ja valtion virastot. Koska erityyppisiä palveluja on runsaasti, on taloudellisten resurssien puitteissa esitetty priorisoitavaksi SuRaKu -projektissa määritellyjä esteettömyyden erikoistasoa vaativien toimintojen lähiympäristöjä. Näitä ovat:

- Vanhus- ja vammaisasumisen sekä muita vanhus- ja vammaispalveluja tarjoavien toimipaikkojen ympäristöt
- Sosiaali- ja terveystoimen tarjoavien toimipaikkojen ympäristöt
- Joukkoliikenteen terminaalit ja erikoistason alueiden pysäkit sekä taksiasemat.

Erilliskohteen parantamistoimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa yhtenäisenä kokonaisuutena sekä tontin että kadun osalta. Tontilla tarkastellaan kevyen liikenteen reitit kadulta, saattoliikenteen jättöalueelta ja pysäköintialueelta sisäänkäynteihin. Tavoitteena on, että myös huoltoliikenteen ja henkilökunnan käyttämät reitit olivat esteettömiä ja toimiminen sujuvaa ja esteetöntä. Kadun osalla tarkastellaan ainakin reitit lähimmille joukkoliikenteen pysäkeille ja mahdollisesti yhteydet lähimmille esteettömille reiteille tai lähimpiin muihin esteettömiin kohteisiin.

Sosiaali- ja terveystoimen tulisi osallistua erilliskohteiden valintaan. Alustavan valinnan pohjalta sovitaan Tilakeskuksen ja teknisen keskuksen katu- ja viherpalvelun kanssa (sekä Sivakka-yhtymän kanssa), miten erilliskohteita otetaan toteutukseen. Erilliskohteiden käynnistäminen vaatii hallintokuntien ja virastojen aitoa yhteistyötä ja mahdollisesti erilaisten esteettömyyden valintanäkökulmien ja toteuttamisperiaatteiden yhteensovittamista. Laaditaan erilliskohteiden toteuttamisohjelma esteettömyysprojektissa.

Toimenpide: Hyödynnetään valmiita erilaisten kohteiden kartoitus- ja korjausmalleja, vastuutaho Tilakeskus

- Hyödynnetään muissa kaupungeissa esteettömyyskartoituksia ja -korjauksia varten tehtyjä malleja esimerkiksi esteettömästä koulusta, esteettömästä terveyskeskuksesta, esteettömästä uimahallista jne. tai laaditaan esimerkkikuvauksia itse toteutetuista esteettömyyskorjauskohteista.

Yhteistyötahoja sosiaali- ja terveystoimi, kulttuuritoimi, liikutavirasto, opetustoimi, nuorisotoimi, järjestöt, vammaisneuvosto, rakennusvalvontavirasto

Kunnallisten palveluntuottajien lisäksi on useita yhteisöjen tai yksityisten tuottamia palveluja. Näiden osalta rakennusvalvontavirasto ja maa ja mittaus pyrkivät lisäämään esteettömyystietämystä ja kannustamaan esteettömyyden kehittämiseen.

3.6.6 Organisointi ja rahoitus

Esteettömyyden ohjausryhmä

Esteettömyysprojektia ohjaa kaupunginhallituksen asettama esteettömyyden ohjausryhmä, jota johtaa apulaiskaupunginjohtaja ja johon kuuluvat edustajat vammaisneuvostosta, eläkeläistyön neuvottelukunnasta, lähidemokratiasta, Sivakka -yhtymästä sekä kaupungin kaikista hallintokunnista ja tilaliikelaitoksesta. Ohjausryhmä seuraa esteettömyyden toteuttamista ja raportoi toteutumasta vuosittain. Ohjausryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa.

Esteettömyyskoordinaattori

Esteettömyysprojektin toteuttamista ja esteettömyystyötä edistämään perustetaan esteettömyyskoordinaattorin toimi. Tarvittaessa asiantuntijapalveluja voidaan myös ostaa. Esteettömyyskoordinaattorin työpanoksella varmistetaan esteettömyyssuunitelmien toteutuminen.

Koordinaattorin työn ja toiminnan suunnittelussa keskeisiä yhteistyötahoja ovat rakennusvalvontavirasto, Tilakeskus ja tekninen keskus. Koordinaattorin käytännön sijaintipaikka voi olla rakennusvalvontavirasto.

Esteettömyyskoordinaattorilta edellytetään

- soveltuvaa teknistä koulutusta
- rakentamislainsäädännön, -määräysten ja -ohjeistojen tuntemusta sekä rakennusten että yleisten alueiden osalta
- esteettömyyden periaatteisiin ja käytännön toteutuksiin perehtyneisyyttä,
- organisointikykyä,
- yhteistyö- ja neuvottelutaitoa,
- hyvää vammaisuuden ja sen aiheuttamien erityistarpeiden tuntemusta
- markkinointitaitoa ja
- kykyä toimia ja kommunikoida erilaisten ihmisten kanssa.

Tehtävät

- On vastuussa esteettömyysprojektin toteuttamisesta esteettömyysstrategiassa ja tarkemmassa ohjelmoinnissa sovittavalla tavalla.
  - Laatii tai teettää alueelliset esteettömyyssuunnitelmat ja koordinoi erillisten esteettömyyshankkeiden toteutusta ja seuranta.
  - Vastaa alueellisiin esteettömyyssuunnitelmiin liittyvien kartoitusten tekemisestä tai teettämisestä.
  - Toimii alueellisten suunnitelmien tekemisessä yhdyshenkilönä vammaisneuvoston sekä vammais- ja eläkeläisjärjestöjen sekä kaupungin organisaatioiden välillä.
  - Vastaa esteettömyyskartoitusten tietojen tuottamisesta kaupungin suunnittelijoiden käyttöön paikkatietopohjaisesti.
- Seuraa esteettömyyteen liittyviä koulutustarpeita ja organisoii koulutuksia.
- Edistää suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon esteettömyyttä parantavien käytäntöjen toteutumista. On aloitteellinen esteettömyyteen liittyvien käytännön kehittämistoimien esittämisessä.
- Seuraa ajankohtaisia esteettömyyden kehittämiseen tähtäviä hankkeita ja toimii tiedonvälittäjänä ja jakajana sekä neuvostoon, järjestöihin että kaupungin hallintokuntiin päin.
- Osallistuu esteettömyyden ohjausryhmän työskentelyyn toimimalla kokousten valmistelijana ja ryhmän sihteerinä. Koordinaattori valmistelee vuosittaisen seurantaraportin kaupungin johdolle esteettömyyden edistämiseksi tehdyistä toimenpiteistä sekä ohjausryhmän ja omasta toiminnastaan.
- Etsii, välittää ja tuottaa esteettömyystietoa. Suunnittelee esteettömyyteen liittyvää viestintää. Vastaa kaupungin internetsivuille tuotettavasta esteettömyysiedosta ja sivuston päivittämisestä.
- Käynnistää ja ylläpitää vuoropuhelua suunnittelijoiden rakentajien ja käyttäjien kesken.
- Luo ja ylläpitää verkostoja paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti sekä
- Edistää toiminnallaan rakennetun ympäristön esteettömyyttä ja saavutettavuutta.
- Osallistuu vammaisneuvoston kokouksiin.

Toimenpide: Esteettömyyskoordinaattorin toimen perustaminen, vastuutaho rakennusvalvontavirasto, Tilakeskus, tekninen keskus,

- Palkataan esteettömyyskoordinaattori aluksi kolmeksi vuodeksi, jonka jälkeen suoritetaan väliarviointi toimenkuvaan sisällyvistä tehtävistä ja tehdään päätökset koordinaattorin toimen jatkamisesta.

Alueelliset esteettömyyssuunnitelmat laaditaan esteettömyyskoordinaattorin vetovastuulla niin, että suunnittelussa ovat mukana kaikki alueella toimivat kaupungin hallintokunnat; Tekninen keskus, Tilakeskus, Rakennusvalvontavirasto, Liikuntavirasto, Oulun Sivakka ja hallintokunnat, joiden käyttämiä rakennuksia kartoituksissa tarkastellaan. Koordinaattorin työ käynnistyisi ensimmäisillä alueellisilla esteettömyyssuunnitelmillä.

Toimenpide: Alueelliset esteettömyyssuunnitelmat, pilottiprojekti, toimintamallin kehittäminen, vastuutaho esteettömyyskoordinaattori, Tilakeskus, tekninen keskus, rakennusvalvontavirasto, liikuntavirasto

- Kehitetään toimintamalli alueellisten suunnitelmien tekemiseen vuonna 2010.
- Vuosina 2010-2011 esitetään laadittaviksi alueelliset esteettömyyssuunnitelmat Tuirassa sekä ydinkeskustan ruutukaava-alueella. Ydinkeskusta on monipuolisin palvelutarjonnaltaan ja Tuirassa on suuri vanhusväestön osuus.
- Kytetään esteettömyyssuunnitelmiin kannusteita yksityisen rakennuskannan esteettömyyden kehittämiseen (ks. myös kohta 3.4.).

Yhteistyötahot: asemakaavoitus, maa ja mittaus, Oulun Sivakka, vammaisneuvosto, järjestöt, opetustoimi, sosiaali- ja terveystoimi, nuorisotoimi, kulttuuritoimi, yksityiset sidosryhmät

Toimintaohjelma esteettömyyden toteuttamiseksi Oulussa vuoteen 2020 mennessä edellyttää, että normaalin perusparantamisen sekä vuosittaisen kunnostuksen yhteydessä tehtävien parannusten lisäksi varataan resursseja alueellisten suunnitelmien mukaiseen esteettömyyden kehittämiseen eri hallintokuntien ja liikelaitosten välisenä yhteistyönä.

Esteettömyystoimenpiteiden tekemiselle pitää varata resursseja erityisesti teknisen keskuksen katu- ja viherpalveluissa sekä Tilakeskuksessa. Katu- ja viherpalveluissa tämä tarkoittaa pienten liikenneturvallisuustoimenpiteiden kaltaista budjetointia.

Toimenpide: Alueellisten esteettömyyssuunnitelmien esteettömyystoimenpiteiden toteutuksen resurssointi, koordinaattorin toimen resurssointi vastuutaho päätöksenteko esteettömyysstrategian käsittelyssä

- Esitetään lisäresursseja hallintokuntien budjetteihin vuotuisten alueellisissa suunnitelmissa kirjattujen esteettömyystoimenpiteiden toteutukseen.
- Esitetään lisäresursseja esteettömyyskoordinaattorin palkkaamiseen rakennusvalvontaviraston, teknisen keskuksen ja Tilakeskuksen yhteistyönä.
- Vuonna 2010 pilotoitavista kohteista saadaan tietoa toimenpiteiden laajuudesta ja kustannuksista.

3.6.7 Seuranta ja väliarviointi

Yhteisten esteettömyyssuunnitelmien ja hallintokuntien oma esteettömyystöön toteutuksen seuranta varten sovitaan vuosittaiset seurantatapahtumat. Yhteisissä seurantatapahtumissa käydään läpi eri hallintokunnissa/yksiköissä tehdyt esteettömyystoimenpiteet, ja suunnitellaan/sovitaan tulevat

toimenpiteet, jotka edellyttävät yhteistyötä. Toteutuneet toimenpiteet kootaan vuosittain yhteiseen muistioon.

Tavoitteeksi asetetun jakson 2010 – 2020 puolivälissä suoritetaan vuosittaista raportointia laajempi väliarviointi. Siinä arvioidaan työn tuloksia ja etenemistä sekä tarkistetaan tarvittaessa tavoitteidenasettelua ja tarkennetaan toimintatapoja. Kehittämistoimenpiteiden osalta on tärkeää varmistaa, että valitut toimintatavat, menetelmät ja toteutusratkaisut ovat oikeita ja johtavat haluttuun lopputulokseen.

3.7 Osaamisen, yhteistyön ja käyttäjäkeskeisyyden kehittäminen

3.7.1 Esteettömyyden yhdyshenkilöt

Käytännön suunnittelutyössä sekä kaupungin hallintokuntien sisäisesti että yksityisessä rakentamisessa on monesti tarvetta asiantuntija-avulle. Tähän tarpeeseen vastataan esteettömyyskoordinaattorin tekemällä tietotyöllä ja nimittämällä jokaiseen rakennettua ympäristöä suunnittelevaan hallintokuntaan esteettömyyden yhdyshenkilöt. Esteettömyydyhdyshenkilöt toimivat aloitteentekijänä oman hallintokunnan esteettömyystoiminnan kehittämisessä. Keskeinen taho sekä yksityisen että julkisen tahon kaikessa suunnittelun ohjauksessa ja valvonnassa on rakennusvalvontavirasto, joten parhaan esteettömyysosaamisen tulisi sijaita siellä.

Esteettömyyden vastuuhenkilö kussakin yksikössä on vastuussa esteettömyyden edistämisestä hallintokunnan työssä ja toiminnassa ja on aloitteellinen hallintokunnan omien esteettömyyteen vaikuttavat mallien ja suunnitteluohjeiden tarkistamisessa ja päivittämisessä.

Toimenpide: Esteettömyyden vastuuhenkilöiden nimeäminen, vastuutahot rakennusvalvontavirasto, maa ja mittaus, asemakaavoitus, katu- ja viherpalvelut, liikuntavirasto, Tilakeskus

- Nimetään esteettömyyden vastuuhenkilöt rakennusvalvontavirastossa, teknisen keskuksen eri yksiköissä, Tilakeskuksessa ja liikuntavirastossa.

Yhteistyötahot: oma hallintokunta, muut hallintokunnat, kuntalaiset esteettömyysasioissa, esteettömyysstrategian seurannan ohjausryhmä, taloyhtiöt, vammaisneuvosto, järjestöt

Esteettömyyden yhdyshenkilöiltä edellytetään rakentamislainsäädännön, -määräysten ja -ohjeistojen tuntemusta, esteettömyyden periaatteisiin ja käytännön toteutuksiin perehtyneisyyttä ja yhteistyötaitoja.

3.7.2 Esteettömyyskoulutuksen järjestäminen

Kaikki osapuolet ja yhteistyökumppanit tarvitsevat esteettömyys koulutusta. Esteettömyyskoordinaattorin tehtäviin on sisällytetty esteettömyyskoulutusten koordinointi ja järjestäminen. Koska aihepiiri on laaja, voivat koulutukset keskittyä esimerkiksi erikseen rakennuksiin tai yleisiin alueisiin. Lisäksi hallintokunnat voivat järjestää omia koulutuksiaan yhteistyökumppaniensa kanssa.

Toimenpide: Esteettömyyskoulutuksen järjestäminen, vastuutahot esteettömyyskoordinaattori, hallintokunnat

- Järjestetään esteettömyyskoulutusta eri teemoista oman henkilöstön ja yhteistyökumppanien esteettömyystietämyksen lisäämiseksi.

Yhteistyötahoja: hallintokunnat, vammaisneuvosto, järjestöt, yksityiset yhteistyökumppanit, muut kaupungit ja kunnat

3.7.3 Vuorovaikutteisuuden ja käyttäjäkeskeisyyden lisääminen

Kaupungin yhteistyöosapuolia esteettömyyden toteuttamisessa ovat käyttäjien (asukkaat, työssäkäyvät ja vierailijat) lisäksi liike-elämä, palvelujen tuottajat ja kiinteistöjen omistajat. Esteettömyyden parantamisessa tulee ottaa huomioon kaupungin tavoitteiden lisäksi myös muiden osapuolien tavoitteet. Vuorovaikutteinen työskentely lisää eri osapuolien aktiivisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia, vahvistaa kaupungin imagoa ja edistää viihtymistä ja liikkumista kaupungissa.

Vammaisneuvoston perustehtävä on viranomaisten ja vammaisjärjestöjen yhteistyön lisääminen ja se on hyvä keskustelukumppani myös fyysisen esteettömyyden kehittämisessä. Vammaisneuvostossa on asiantuntijajäsenenä Tilakeskuksen edustaja. Rakennusvalvontavirasto pyytää tärkeimpien julkisten rakennusten suunnitelmista lausunnon vammaisneuvostolta.

Vammaisneuvosto

- edistää viranomaisten, vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen yhteistoimintaa kaupungissa
- seuraa vammaisten henkilöiden tarpeiden kehitystä kaupungin alueella
- seuraa kaupungin yleisiin oloihin vaikuttavaa kunnallishallinnon päätöksentekoa vammaisten kannalta
- edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kunnallishallinnon päätöksentekoon
- edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin, sosiaali- ja terveystalouteen, kulttuuri- ja harrastustoimintaan
- seuraa vammaisille henkilöille tarkoitettujen palveluiden, tukitoimien ja muiden etuuksien kehitystä kaupungin alueella
- tekee aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja kaupungin eri viranomaisille vammaisuuteen liittyvissä asioissa
- huolehtii käsittelemiensä asioiden tiedottamisesta
- valmistele vammaisneuvoston seuraavan kauden toimintasuunnitelman, talousarvion ja antaa toimintakertomuksen
- hoitaa muut vammaisneuvoston toimialaan kuuluvat ja kaupungin hallituksen määräämät tehtävät
- kutsuu koolle ennen toimikauden loppua vammaisjärjestöt yhteiskokoukseen seuraavan vammaisneuvoston vammaisia henkilöitä edustavien jäsenten ehdolle panemiseksi kaupunginhallitusta varten

Järjestöt toivovat aikaisempaa aktiivisempaa ja laajempaa yhteistyötä kaupungin tekemän suunnittelun ja toteutuksen kanssa. Tätä voidaan edesauttaa nimeämällä vammaisneuvostoon myös Teknisen keskuksen edustaja. Vammaisneuvosto haluaa kehittää rooliaan suunnittelussa ja sen kommentoinnissa.

Toimenpide: Kehitetään Vammaisneuvoston roolia suunnitelmien lausuntojen antajana, vastuutahot rakennusvalvontavirasto, Tilakeskus, tekninen keskus, vammaisneuvosto

---

- Selvitetään vammaisneuvoston roolin kehittämismahdollisuudet ottaen huomioon tarkoituksenmukainen ajankohta kommentoida ja osallistua suunnitteluun sekä viranomaisten rooli suunnittelun ohjaamisessa päällekkäisen työn välttämiseksi esteettömyysasioiden kommentoinnissa.

Toimenpide: Parannetaan yleisten alueiden suunnittelusta tiedottamista ja vuorovaikutusmahdollisuuksia, vastuutaho tekninen keskus

---

- Esitellään keskeisiä yleisiin alueisiin liittyviä suunnitelmaluonnoksia vammaisneuvostossa
- Nimetään teknisen keskuksen edustaja vammaisneuvostoon

Yhteistyötahot: vammaisneuvosto, teknisen keskuksen yksiköt

Toimenpide: Selvitetään merkittävien peruskorjattavien rakennusten ja yleisten alueiden liikkumis-, näkemis- ja kuulemisolosuhteita käyttäjäarvioinneilla, vastuutaho Tilakeskus, sosiaali- ja terveystoimi, opetustoimi, nuorisotoimi, kulttuuritoimi, rakennusvalvontavirasto, tekninen keskus, liikuntavirasto

---

- Käytetään erityisryhmien tekemiä käyttäjäarvioiteja tarpeen mukaan tarveselvityksissä ja suunnittelussa
  - o hallintokuntien omat, merkittävät perusparannuskohteet
  - o aluekohtaiset esteettömyyskartoitukset

Yhteistyötahot: vammaisjärjestöt, kaupungin hallintokunnat

4 YHTEENVETO

Missä olemme?

Tiedämme, että olemassa olevassa rakennuskannassa ja yleisillä alueilla on esteitä. Haluamme poistaa niitä. Haluamme kehittyä esteettömyysasioissa ja ohjata suunnittelua entistä paremmin.

Mitä tavoittelemme tulevaisuudessa?

Passelia kaupunkia kaikille vuoteen 2020.

Tärkeimmät kulkureitit keskusta-alueella ja asuinalueilla ovat esteettömiä.

Julkiset rakennukset ovat esteettömiä. Yksityinen rakennuskanta on kehittynyt esteettömämmäksi.

Mitä ja milloin aiomme tehdä ja kuka siitä vastaa?

Aloitamme suunnitteluperiaatteidemme ja -ohjeidemme tarkistamisen omassa hallintokunnassamme heti. Aloitamme suunnitelmallisen esteettömyyden kehittämisen yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa 2009. Palkkaamme esteettömyyskoordinaattorin projektia vetämään. Nimeämme oman toimialamme esteettömyysyhdyshenkilöt.

Miten kerromme muille?

Lisäämme yhteistyötä ja keskustelua sidosryhmien ja käyttäjien kanssa.

Kerromme esteettömyysasioista asialle varatulla Internet -sivulla ja muissa viestintävälineissä.